

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δέκατος

Συνδρομή ἑτησίαι· Ἐν Ἀθήναις φρ. 10, ἐν ταῖς παραρτήσεσι φρ. 12, ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φρ. 20. - Αἰσυνδροματικῶν 23 Σεπτεμβρίου 1880
 χοντα· ἀπὸ Ἰανουαρίου καὶ τοῦ ἑξῆς καὶ εἰς ἑτήσια· Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως· Ὀδὸς Σταδίου, 6.

Πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ

[Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Ι. Φιλήμονος].

Χαρακτηρισμὸς τοῦ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ

Οἱ ἰδρυταὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἐπενόησαν νὰ παραστήσωσιν ἑαυτοὺς ὡς ἐπιτρόπους ἀφανοῦς τινος Ἀρχῆς, περὶ ἧς οὐδόλως ἐξηγοῦντο, ἀφίνοντες μόνον νὰ ὑπονοῆται ὅτι ἡ Ἀρχὴ αὕτη ἦτο οὐδεὶς ἄλλος ἢ αὐτὸς ὁ παντοδύναμος τῆς Ρωσίας αυτοκράτωρ. Τὸ δ' ἔθνος ἔπαθεν ὅ,τι πάσχουσι πάντες οἱ θερμοῦς τι ἐπιθυμοῦντες, ἐπίστευσεν εὐχερῶς εἰς τὸ μυστηριώδες ἐκεῖνο Ἰνδαλμα. Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ κοινὴ γνώμη ἤρχισε ν' ἀπαιτῆ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Ἀρχῆς ἐκείνης, ἐν ὁνόματι καὶ κατ' ἐντολὴν τῆς ὁποίας ἤξιον ἡ ἑταιρία ὅτι ἐνεργεῖ καὶ ὅσοι πολυπληθέστεροι καὶ ἐπισημότεροι ἐγίνοντο οἱ ἑταῖροι, τόσῳ ἐπιμονωτέρα ἀπέδεικνεν ἡ περὶ τούτου ἀπαίτησις, ὥστε τῷ 1818 οἱ ἰδρυταὶ ἐνόησαν τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐπιστεγάσωσι τὸ ἀκέφαλον αὐτῶν οἰκοδόμημα, ἀνατιθέζοντες εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ἄνδρα ἱκανὸν νὰ παράσῃ τὰ πιστὰ εἰς τὸ ἔθνος. Δύο ἦσαν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ Ἕλληνες, οἵτινες, ὡς ἐκ τῶν προσωπικῶν αὐτῶν σχέσεων πρὸς τὸν αυτοκράτορα Ἀλέξανδρον καὶ τοῦ ἀξιώματος ὑπερκατεῖχον παρ' αὐτῷ, ἠδύνατο νὰ κρατῶνται τὴν πρότερον ἀμυδρῶς πως ἐπικρατούσαν ἐλπίδα, ὅτι τὸ κίνημα ἐνεργεῖται ἐν γνώσει τῆς Ρωσίας καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ὑποστηριχθῇ ὑπ' αὐτῆς ἅμα ἐκράγην. Ὁ Κερκυραῖος Ἰωάννης Καποδίστριας ἦτο μὲν ὑπουργὸς τοῦ ἰσχυροῦ μονάρχου τῆς Ἀρκτου, καὶ μέγα ἐκτίμησάτο ἐν Εὐρώπῃ ὄνομα ἐπὶ διπλωματικῇ ἱκανότητι ἀπὸ τῆς ἐν Βιέννῃ συνόδου καὶ μετέπειτα, ἀλλότριος ὅμως ἂν τῶν πολεμικῶν ἔργων, δὲν ἐφαίνετο πρόσφορος νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν ἀγωνίως, ὅστις ἐμελλε κατ' ἀρχὰς τοῦ

λάχιστον νὰ διεξαχθῇ ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης μάλλον ἢ ἐν ταῖς διαβουλίαις τῶν διεθνῶν διαπραγματεύσεων. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὁ πρεσβύτερος τῶν πέντε υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου¹, ἦτο ὑπασπιστὴς τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, κομψὸς, εὐτράπελος, καὶ φέρων ἐπὶ τοῦ σώματος τὸ δεῖγμα τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἀνδρείας, διότι εἶχεν ἀποβάλλει εἰς τοὺς μεγάλους κατὰ Ναπολέοντος πολέμους τὸν δεξιὸν βραχίονα ὥστε τὸ εὐλογώτερον ἐφαίνετο ν' ἀποταθῶσιν εἰς αὐτὸν πρὸ πάντων, τόσῳ μάλλον ὅσοι δὲν ἦτο ἔτι γνωστὴ ἡ μικρὰ αὐτοῦ στρατηγικὴ καὶ πολιτικὴ ἀξία. Οὐδὲν ἦττον, εἴτε διότι τινὲς τῶν ἰδρυτῶν ἐγίνωσκον ἕκτοτε κάλλιον τὰ κατ' αὐτὸν, εἴτε διότι ὁμολογουμένως ὁ Καποδίστριας ἴσχυε πολὺ μάλλον εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἀπεφασίσθη νὰ προταθῇ ἡ ἀρχὴ εἰς τὸν πολυμήχανον ὑπουργόν, καὶ μόνον ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ στραφῶσι πρὸς τὸν λαμπρὸν ὑπασπιστήν. Ἐπιδράπη δὲ ἡ ἐντολὴ αὕτη εἰς τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθον.

1. Ὅτε, ἐν ἔτει 1805, συνεκροτήθη συμμαχία μεταξὺ Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Ρωσίας καὶ Σουηδίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἡ Γ. Πύλη περιέστη εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν, διότι ἡ μὲν Γαλλία ἐζήτει νὰ τὴν προσελκύσῃ εἰς τοὺς πλοκάμους ἑαυτῆς, οἱ δὲ σύμμαχοι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῶσι τοιοῦτό τι. Ἔνεκα τῶν περιπλοκῶν τούτων παρήχθησαν ἐν τῷ Διεδανίῳ δύο πολιτικαὶ μερίδες, ἡ μὲν βρωσαγγλικὴ, ἡ δὲ γαλλικὴ. Καὶ οἱ μὲν γαλλίζοντες, ἐν οἷς συνετάσσοντο οἱ τῆς Ἑλλάδος οἱ Σούτσοι καὶ οἱ Καλλιμάχει, ἠγωνίζοντο νὰ παρασύρωσι τὴν Πύλην εἰς τὴν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος συμμαχίαν, οἱ δὲ βρωσίζοντες, ὧν ἐπρώτευσον ὁ τῆς Βλαχίας ἡγεμὸν Κωνσταντίνος Ὑψηλάντης καὶ ὁ τῆς Μολδαβίας Ἀλέξανδρος Μουρούζης ἤξιον ὅτι προκρινόμενα εἶνε ἡ πρὸς τὴν Ρωσίαν φιλία. Οὕτω δὲ ἀμφεταλαντεύοντο τὰ πράγματα, ὅτε ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει βέκτης τῆς Γαλλίας πρέσβυς στρατηγὸς Σεβαστιάνης κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν καθάρεισιν τῶν δύο ἐκείνων ἡγεμόνων καὶ τὴν ἀντ' αὐτῶν προαίρεισιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου καὶ τοῦ Σαρλάτου Καλλιμάχει. Ἐκ τῶν δύο καθαιρεθέντων ἡγεμόνων ὁ μὲν Ὑψηλάντης μετὰ τῶν οικείων κατέφυγεν εἰς τὴν Ρωσίαν, ὁ δὲ ἦττον ἐνοχοποιηθεὶς Μουρούζης ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Κωνσταντίνος Ὑψηλάντης ἦν υἱὸς τοῦ ἀειμνήστου ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, τοῦ καροταμηθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει 1807. Ὁ Κωνσταντίνος, ἡγεμονεύσας τῆς Βλαχίας τῷ 1802 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρωσίᾳ τῷ 1816, ἔσχε πέντε υἱοὺς, Ἀλέξανδρον, Νικόλαον, Δημήτριον (τὸν ἀποθανόντα ἐν ἔτει 1832 ἐν Ναυκλίῳ), Γεώργιον καὶ Γρηγόριον, οὗ υἱὸς εἶνε ὁ νῦν πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βιέννῃ. Σ. τ. Ε.

Ὁ Ἐάνθος δὲν ἐφθασεν εἰς Πετρούπολιν εἰμὴ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1820, φέρων πρὸς τοὺς ἄλλοις συστατικὴν πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐπιστολὴν τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ γνωρίμου Ἀνθίμου Γαζῆ, ὅπως τότε ἐνός τῶν δικτῶν *κινούτων τὴν μηχανὴν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας*. Ὁ Καποδίστριας ἀπεποιήθη διαβρῆθην τὴν προσενηθεῖσαν αὐτῷ ἀρχὴν². Καὶ ὅτε ὁ Ἐάνθος ἐτράπη πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, ὁ δὲ Ὑψηλάντης ἠθέλησε πρὶν ἀποφασίσαι τίποτε, νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ Καποδίστριας, οὗτος ἐνίσχυσε μᾶλλον αὐτὸν ἢ ἀπέτρεψεν. Ἐπὶ τέλους δὲ ἐρωτήσαντος τοῦ στρατηγοῦ «θέλει ἄρα γε ἡ Ῥωσία εἶναι ἐναντία, ἢ θέλει βοηθήσει, ἂν ὄχι διὰ τοῦ στρατοῦ αὐτῆς, τοὺλάχιστον δι' ὑλικῶν μέσων;» ὁ Καποδίστριας ἀπάντησεν· «ἀρκεῖ ἡ ἐμφάνισις ὀλίγων χιλιάδων ἐπαναστατῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ Ῥωσία συνδράμῃ ἐκ τῶν ἐνόητων». Ὁ Ὑψηλάντης ἐξέφρασε τότε τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ συνδιαλεχθῆ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος περὶ τοῦ πράγματος· ἀλλ' ὁ Καποδίστριας τὸν ἀπέτρεψε, παρατηρήσας ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο τοσοῦτο προκατειλημμένος κατὰ πάσης οἰαςδήποτε μεταβολῆς τῶν καθεστώτων, ἔστω καὶ τῶν τῆς ἀνατολῆς καθεστώτων, ὥστε ἠθέλων ἀκούσει δυσμενῶς τὰ ἐνεργούμενα. Προσέθηκε μὲν ἐπὶ τέλους ὅτι, ἐὰν συνταχθῆ ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ὑπόσχεται νὰ τὸ υποβάλῃ ἐπ' εὐκαιρίας εἰς τὸν αὐτοκράτορα, κατόπιν ὅμως οὐδὲ τὸ παρασκευασθὲν ὑπόμνημα κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, βεβαιώσας τὸν Ὑψηλάντην ὅτι, εἰδὼς κάλλιστα τὰς παρούσας τοῦ αὐτοκράτορος διαθέσεις, δὲν τολμᾷ νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν του τοιαύτας προτάσεις. Ὁ δὲ Ὑψηλάντης βλέπων ὅτι ἐν τούτοις ὁ ὑπουργὸς δὲν ἀπέτρεπεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν καὶ περιελθὼν ἐξ ὕψων ἠκούσεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ κατ' οὐδέναν μὲν λόγον ἠθέλε νὰ κινήσῃ τὰ πράγματα, κινήθῃντα ὅμως ἄπαξ ἔμελλε νὰ τὰ υποστηρίξῃ, ἀπεφάσισεν δριστηκῶς νὰ δεχθῆ τὴν προσενηθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1820 ἀνηγορεύθη γενικὸς ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς.

1. Οἱ ἀρχικοὶ ἰδρυταὶ τῆς ἑταιρίας (1814) ἦσαν ὁ Σκουφᾶς (ἀποβιώσας πρὸ τοῦ 1820), ὁ Τσακάλος καὶ ὁ Ἐάνθος. Ἐν ἔτει δὲ 1820 προστέθησαν καὶ οἱ Ἀνθίμος Γαζῆς, Παναγιώτης Α. Ἀναγνωστόπουλος, Παναγιώτης Σέκερης, Νικόλαος Ν. Πατσιμάδης, Γεώργιος Λεβέντης καὶ Α. Κομιζόπουλος.

2. Πολλοὶ ἐμὲμφθησαν τὴν τοιαύτην τοῦ Καποδίστριας διαγωγήν. Ἡ περὶ τῶν πολιτικῶν ὅμως ἀνδρῶν κρίσις δέον νὰ στηρίζεται οὐχὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' εἰς τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν ἐξέτασιν. Ὁ Καποδίστριας προσθεῖων κατ' ἀρχάς, ὅτι δὲν ἐπίστη ἔτι ἡ ἔρα τοῦ πολεμικοῦ ἀγῶνος, καὶ ὅτι ἔδει πρὸ πάντων νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν ὑλικὴν καὶ διανοητικὴν ἡμῶν ἐπίδοσιν, συνεμερίζετο κατὰ τοῦτο τὴν γνώμην πολλῶν ἐγκρίτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνδρῶν, τοῦ Μαυροκορδάτου, τοῦ Ἰγνατίου, τοῦ Κοραῆ.

Ὁ γενικὸς ἐπίτροπος τῆς ἀρχῆς ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες χρήσιμοι ὄντες δευτερογωνισταί, ἰλιγγιώσιν ἐπὶ τῆς ὑπερτάτης βαθμίδος, καὶ ἐν τούτοις μὴ καταμετροῦντες τὰς ἰδίας δυνάμεις ἀνέρχονται εἰς αὐτήν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἔχουν πλείονα φιλοδοξίαν ἢ ἀξίαν πραγματικὴν, πλείονα πόθον νὰ λάβωσι τὴν ἀρχὴν ἢ ἱκανότητα νὰ τὴν διεξαγάγωσι· καὶ εὐκόλως μὲν ἐλπίζοντες, εὐκολώτερον δὲ ἀπελπίζόμενοι, φέρουσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν τὴν παρωμένην σφραγίδα τῆς ἀποτυχίας. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ μὲν ἐλαττώματα τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἦσαν ἔτι γνωστά, ὁ δὲ διορισμὸς αὐτοῦ ἀνταπεκρίνετο εἰς τοὺς πόθους καὶ τὰς προσδοκίας τοῦ ἔθνους, πᾶσα ἡ ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ ὑπέκλυεν ἐν τῷ ἔμῃ ἐνθουσιωδῶς εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ ὀδηγίας. Ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ μέχρι τῶν μεσημβρινωτέρων χωρῶν καὶ νήσων ἡ φωνὴ αὐτοῦ διαδοθεῖσα ἠλέκτρισε ἀπάσας τὰς καρδίας· καὶ ὅταν ἔγραψε πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, παραγγέλλων αὐτῷ νὰ ἦναι ἔτοιμος, καὶ ἐπιφέρειν ὅτι «ὁ ἐνθερμος ζῆλος καὶ ἡ φυσικὴ γενναϊότης του εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ ἐκεῖ ὅπου πρέπει», ἄπορον δὲν εἶναι ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι συνεκίνησαν καὶ αὐτὴν τὴν σώφρονα ψυχὴν τοῦ πολεμάρχου ἐκείνου. Ἀλλ' ἡ ὀλίγη τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου δεξιότης καὶ ἡ δεινὴ δυσχέρεια τοῦ ἔργου ὅπερ ἀνέλαθεν, ἔμελλον ἀπαραίτητως νὰ φέρωσιν εἰς μέσον εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀτοπήματα πολλά. Ἀτυχῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκλογὴ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες περιστοίχισαν τὸν γενικὸν ἐπίτροπον, ἄγοντες μᾶλλον καὶ φέροντες αὐτὸν ἢ ὑπ' αὐτοῦ χειραγωγούμενοι· ἀτελής καὶ ἡμαρτημένη τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος γνῶσις· οὐδεμία ἢ μικρὰ πρόνοια περὶ αὐξήσεως τοῦ πυρῆνος τῶν ὑφισταμένων στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἀντὶ δὲ τούτου δαψιλεῖς διορισμοὶ ἀρχιστρατῆγων, στρατηγῶν καὶ ἄλλων ἀξιοματικῶν· πολλὰ σχέδια καὶ πολλὴ περὶ τὴν παραδοχὴν καὶ ἀπόρριψιν αὐτῶν παλιμβουλία· νέα πρὸς συγκρότησιν ἑλληνοσερβικῆς συμμαχίας καὶ συνθήκης ἀπόπειρα, αὐθις ἀποτυχοῦσα· διχόνοια τῶν ἐπὶ ψιλῶ ὀνόματι ἐκείνων ἀρχιστρατῆγων· ἐγκλήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν· περὶ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διήλθον 12 περίπου μῆνες. Ὁ Ὑψηλάντης, λαθῶν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπουσίας λόγῳ υγείας, ἀνεχώρησεν ἐκ Πετρούπολεως περὶ τὰ μέσα τοῦ 1820, καὶ κατῆλθε διὰ Μόσχας καὶ Κιέβου εἰς Ὀδησσὸν, ὅπου οἱ πλουσιώτατοι τῶν ἡμετέρων ὀλίγην παρέσχον αὐτῷ χρηματικὴν συνδρομὴν, πολλοὶ δ' ἐξέφρασαν δισταγμοὺς περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἐπιχειρήματος. Οἱ δισταγμοὶ ἦσαν βεβαίως ἐπιταραχθέντες, ἀλλ' ἡ ἐγκυκλίσις, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ μακρὸν ἀναβολὴ τοῦ ἔργου ἀπέβαιναν ὁσημέραι ἀδύνατοι. Ἡ τουρκικὴ ἀστυνομία ἔλαβεν ἀκριβῆ καταγγελίαν τῶν γινομένων

παρ' ἐνός τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλικῶν, τοῦ προδότη Ἀσημάκη. Πολλὰ δὲ τεκμήρια ἐδήλουν ὅτι ἡ κυβερνητικὴ ἤρχισε νὰ παρακολουθῆ τὰς ἐνεργείας ταύτας ἐν ταῖς καιριωτέραις αὐτῶν λεπτομερείαις. Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Ὑψηλάντου Ὑπατρος, ἀπερχόμενος πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ἐδολορονήθη ἐν Μακεδονίᾳ. Ἄλλος ἀπεσταλμένος πρὸς τὸν Μιλόσην τῆς Σερβίας, ὁ Ἀριστείδης Παπᾶς, συνελήθη· καὶ ἔδωκε μὲν παράδειγμα φιλοπάτριδος ἀφοσιώσεως αὐτόχειρ γενόμενος, ἀφοῦ κατέστρεψε τὰ ἔγγραφα ὧν ἦτο κομιστής· ἀλλ' ἡ σύλληψις αὐτοῦ κατέστησεν ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη γινώσκει τὰ τε πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Εἶναι λοιπὸν πρόδηλον ὅτι ὁ Ὑψηλάντης οὔτε νὰ πραιτηθῆ τοῦ ἔργου ἡδύνατο, οὔτε ν' ἀναβάλῃ αὐτό. Ἐἴτε ἐξεβρόχνητο ἡ ἐπανάστασις ἀκέφαλος καὶ ἀτύνητος, εἴτε μὴ, ἠθέλον ἐπέλθει συμφορὰ, αἴτινες κατὰ τοῦτο μάλιστα ἔμελλον ν' ἀποβῶσι φοβερώτεροι ὅλων ὄσαι πράγματι ἐπῆλθον, ὅτι ἠθέλον ἀποβῆ ἄγονοι.

Τὸ κύριον λοιπὸν ζήτημα τὸ ἀπασχολῆσαν τὸν Ὑψηλάντην τότε ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἐν Κισινοβίῳ, ὅπου βραδύτερον μετέβη, δὲν ἦτο ἂν θέλει ἀναβληθῆ ὁ ἀγὼν, ἢ θέλει ἀμέσως ἀρχίσει, ἀλλὰ πόθεν θέλουσι προοιμιάσει εἰς αὐτόν· ἐκ τῶν παριστρίων ἡγεμονιῶν ἢ ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος; Κακῶς δὲ ἐτέθη, διότι, ὅπως τὰ πράγματα ἀπέδειξαν, εὐκόλον δὲ ἦτο νὰ προνοηθῆ, τὸ κίνημα εἶδει νὰ ἐκραγῆ ἐκατέρωθεν, ὥστε τὸ πᾶν ἡδύνατο νὰ ἐξετασθῆ ἐν αὐτῆς ὁ Ὑψηλάντης ἔπρεπε νὰ παρέλθῃ εἰς μέσον ἀπὸ βορρᾶ ἢ ἀπὸ μεσημβρίας. Ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ὁ Ὑψηλάντης ἐταλαντεύθη, καὶ ἐπὶ μίαν μάλιστα στιγμὴν εἶχεν ἀποφασίσει νὰ κατέλθῃ διὰ Τεργέστης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειτα ὅμως ἐπαλινώθησεν, καὶ περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου 1821 διαπεράσας τὸν Προῦτον εἰσήλθεν εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας.

Γνωστὰ εἶναι αἱ αὐτῆσι συμβᾶσαι καταστροφὴ καὶ ἰδίως ἡ πανωλεθρία τοῦ Ἰεροῦ Λόγρου, ὅστις ὑπῆρξεν τὸ κάλλιστον τοῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Ὑψηλάντου ἔργον, καὶ ἐμαρτύρησεν ὅτι, ἂν οἱ νεαροὶ αὐτοῦ ὀπλιταὶ δὲν εἶχον τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν ἄσκησιν τῶν ὀρεσιβίων ἀνδρῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Κισσάβου, ἦσαν ὅμως οὐδὲν ἥττον πρόθυμοι νὰ πέσωσιν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Τότε ὁ Ὑψηλάντης παρέδωκεν ἐαυτὸν, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ἰουνίου, εἰς τὴν Αὐγρίαν, ἵνα κατακλεισθῆ εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μούγκατζ· καὶ μετὰ τινὰ ἔτη εἰς τὸ τῆς Θερεσιουπόλεως, μέχρις οὗ ἡλευθερώθη μὲν τελευταῖον διὰ μεσολαβήσεως τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, ἀλλὰ φέρων ἐν ἑαυτῷ τὰ σπέρματα τοῦ καρδιακοῦ ἐκείνου νοσήματος, ἐξ οὗ ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ κατὰ Αὐγούστον τοῦ 1828. Ἄ! βεβαίως, τὰ μαρτύρια ὅσα ὑπέστη κατὰ τὰ δικτῶ ταῦτα ἔτη, τὰ ἠθικὰ μάλιστα αὐτοῦ μαρτύρια, ἐκίνησαν εὐλόγως τὸν ἔλεον τοῦ ἔθνους· ἀλλ' ἡ ἱστορία ὀρεῖ-

λει ν' ἀποφανθῆ ὅτι εἰς χεῖρας ἄλλου ἀνθρώπου τὸ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις κίνημα ἡδύνατο οὐ μόνον ὡς σπουδαῖος ἀντιπερισπασμὸς ν' ἀποβῆ χρησίμων εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὅπερ συνέβη, ἀλλὰ παρατεινόμενον, ἂν ὄχι ἄλλο, ἐπὶ τινὰ χρόνον, νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον νὰ ἐνεργήσῃ τελεσφόρως, καθάπερ οὗτος ἐβουλεύθη νὰ πράξῃ ἐκ πρώτης ἀφρητορίας.

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ¹.

ΑΝΕΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

[Μυθιστόρημα Ἐκτορος Μαλὸ βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Ρ. Παγκαθῆ].

Συνίξις· 181 σελ. 602.

ΙΕ'

Ὁ Κάπης διαφθείρεται.

Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐυθροῦ Λέοντος ἐπεστρέψαμεν μόνον περὶ τὴν νύκτα. Ὁλην τὴν ἡμέραν ἐπεριπατοῦμεν εἰς τὸν ὠραῖον ἐκεῖνον δημόσιον κήπον, συνδιαλεγόμενοι, ἀγοράσαντες ὀλίγον ἄρτον διὰ πρόγευμα.

Ὁ πατήρ μου εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἡ μήτηρ μου ἦτον ὄρθια. Οὐδ' ἐκεῖνος δὲ οὐδ' ἐκείνη οὐδεμίαν μᾶς ἀπηύθυνον παρατήρησιν διὰ τὴν μακρὰν ἀπουσίαν μας. Μετὰ τὸ δεῖπνον ὅμως ὁ πατήρ μου μᾶς εἶπεν ὅτι εἶχε νὰ μᾶς ὀμιλήσῃ, πρὸς τὸν Ματτίαν καὶ πρὸς ἐμὲ, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς ἔφερε πλησίον τῆς ἐστίας. Τοῦτο δὲ προδικάλεσε μυκηθμὸν τοῦ πάππου, ὅστις ἐξηγοῦτο ὅταν ἔβλεπε δικακινδυνεύουσιν τὴν μερίδα του εἰς τὴν φωτίαν.

— Εἰπέτε μοι ὀλίγον πῶς ἐκερδίσετε τὸν ἄρτον σας εἰς τὴν Γαλλίαν; ἠρώτησεν ὁ πατήρ μου.

Τότε τῷ διηγήθην ὅτι ἐζήτει.

— Λοιπὸν, ποτὲ δὲν ἐφοβήθητε μὴ ἀποθάνητε τῆς πείνης;

— Ποτέ. Ὅχι μόνον ἐκερδίσομεν τὸν ἄρτον μας, ἀλλ' ἐκερδίσαμεν ἀρκετὰ ὥστε ν' ἀγοράσωμεν καὶ μίαν ἀγελάδα, εἶπεν ὁ Ματτίας μετ' εὐσταθείας.

Διηγήθη δὲ καὶ αὐτὸς τὰ κατὰ τὴν ἀγορὰν τῆς ἀγελάδος.

— Εἴσθε λοιπὸν πολὺ ἐπιτήδειοι; ἠρώτησεν ὁ πατήρ μου. Δείξατέ μοι τὴν ἱκανότητά σας.

Τότε ἔλαβον τὴν ἄρπαν μου καὶ ἐπαίξα, ὅμως ἄλλον σκοπὸν, ὄχι τὸ νεαπολιτικὸν ἄσμά μου.

— Πολὺ καλὰ, εἶπεν ὁ πατήρ μου. Καὶ ὁ Ματτίας τί ἤξυρρει;

Ἐπαίξε τότε καὶ ὁ Ματτίας βιολίον καὶ τὸν εὐθύαυλον.

Οὗτος πρὸ πάντων ἐχειροκροτήθη ὑπὸ τῶν παιδιῶν, ἅτινα μᾶς ἤκουον κύκλω περικαθήμενα.

— Καὶ ὁ Κάπης, ἠρώτησεν ὁ πατήρ μου, τί πικίσει κ' ἐκεῖνος; Βεβαίως δὲν σύρετε σκύλον κατόπιν σας διὰ μόνην σας εὐχαρίστησιν. Πρέ-

1. Ἐπιστολογράφῃ ἐκ τῆς Ἰστορίας τοῦ τοῦ Ἑλλήνων Ἐθνους.

πει νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ κερδίξῃ τοῦλάχιστον τὴν τροφήν του.

Κομπάζων διὰ τὰ προτερήματα τοῦ Κάπη, ἔχει μόνον χάριν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ χάριν τοῦ Βιτάλη, τῷ διέταξα νὰ παίξῃ τινὰ ἐξ ὧσων ἤξευρε, καὶ ὡς παντοῦ, οὕτω καὶ ἐδῶ, ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν παιδίων.

— Εἶναι θησαυρὸς ὁ σκύλος αὐτὸς, εἶπεν ὁ πατήρ μου.

Ἐγὼ δ' ἀπήντησα εἰς τὸν ἔπαινον τοῦτον, πανηγυρικῶς ὁμιλήσας περὶ τοῦ Κάπη, καὶ εἰπὼν ὅτι ἦτον ἱκανὸς εἰς ἐλάχιστον χρόνον νὰ μάθῃ ὅ,τι τις ἤθελε νὰ τῷ δείξῃ, καὶ ὅσα συνήθως δὲν ἐμάνθανον ἄλλα κυνάρια.

Ὁ πατήρ μου μετέφρασε τὰς λέξεις μου ἀγγλιστί, καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι προσέθηκε καὶ τινὰς ἄλλας λέξεις ἃς δὲν ἐνόησα. Ἐπροκάλισαν δ' αὐταὶ γενικὸν γέλωτα, τῆς μητρὸς μου, τῶν παιδίων καὶ τοῦ πάππου ἀκόμη, ὅστις ἐκλείσεν ἐπανειλημμένως τὰ βλέφαρα ἐκφωνῶν «fine dog», ὑπερ ἀγγλιστί σημαίνει «ὠραίος σκύλος». Ὁ Κάπης ὅμως δὲν ἐφαίνετο διὰ τοῦτο ὑπερηφανεύομαι.

— Λοιπὸν, τούτων οὕτως ἐχόντων, ἰδοὺ τί σὰς προτείνω, ἐξηκολούθησεν ὁ πατήρ μου. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς πρέπει νὰ εἰπῇ ὁ Ματτίας ἂν τῷ συμφέρει νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ἂν θέλῃ νὰ κατοικήσῃ μετ' ἡμᾶς.

— Ἐπιθυμῶ νὰ μείνω μετὰ τοῦ Ρεμῆ, ἀπήντησεν ὁ Ματτίας, ὅστις ἦτον πολὺ πονηρότερος ἀφ' ὅ,τι ἔλεγε καὶ ἀφ' ὅ,τι ὁ ἴδιος ἐνόμιζε. Θὰ ὑπάγω ὅπου ὁ Ρεμῆς ὑπάγῃ.

Ὁ δὲ πατήρ μου, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποπτεύσῃ τίς διπλῆ ἔννοια περιείχετο εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην, ἠὲ χαριστήθη.

— Ἀφ' οὗ λοιπὸν οὕτως ἔχει, εἶπεν, ἐπανέρχομαι εἰς τὴν πρότασίν μου. Πλούσιοι δὲν εἴμεθα, καὶ ἐργαζόμεθα διὰ νὰ ζῶμεν. Τὸ θέρος περιτρέφουμε τὴν Ἀγγλίαν, καὶ τὰ παιδιά περιφέρουσι τὰ ἐμπορεύματα εἰς ὅσους δὲν λαμβάνουν τὸν κόπον νὰ ἐρχῶνται εἰς ἡμᾶς. Τὸν χειμῶνα ὅμως ἐργασίαν πολλὴν δὲν ἔχομεν. Ἐν ὅσῳ εἴμεθα εἰς τὸ Λονδίον, ὁ Ρεμῆς καὶ ὁ Ματτίας ἠμποροῦν νὰ πηγαίνουν καὶ νὰ παίξουν μουσικὴν εἰς τοὺς δρόμους, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ κερδίξουν ἀρκετὰ, μάλιστα περὶ τὰ Χριστούγεννα, εἰς τὰ λεγόμενα Waits, ἢ νυκτέρικα. Ἐπειδὴ ὅμως σπατάλη ποτὲ δὲν πρέπει νὰ γίνεται, θὰ πηγαίῃ ὁ Κάπης νὰ διδῇ παραστάσεις μετὰ τοῦ Ἄλλεν καὶ Νέδ.

— Ὁ Κάπης ἐργάζεται καλῶς μόνον ὅταν εἶναι μετ' ἐμὲ, εἶπεν ἀμέσως· διότι δὲν μετ' ἤρθεσε νὰ χωρισθῶ ἀπ' αὐτοῦ.

— Θὰ μάθῃ νὰ ἐργάζεται καὶ μετ' ἄλλεν καὶ Νέδ, μείνε ἡσυχος· καὶ οὕτω διηρημένοι θὰ κερδίξετε πολὺ περισσότερα.

— Σὰς βεβαίω ὅτι τίποτε δὲν θὰ κατορθώσῃ

ἀφ' ἐτέρου αἰ εἰσπράξεις ἡμῶν, τοῦ Ματτίας καὶ ἐμοῦ, θὰ εἶναι μικρότερα, ἐν ᾧ μετὰ τοῦ Κάπη θὰ ἐκερδαίνομεν περισσότερα.

— Ἀρκετὰ, μοὶ εἶπεν ὁ πατήρ μου. Ὅταν ὁμιλήσῃς, θέλω ὅ,τι εἶπα εὐθὺς νὰ γίνεται. Εἶναι ὁ κανὼν τῆς οἰκίας, καὶ ἀπαιτῶ νὰ τὸν ἀκολουθῆς καθὼς ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Ἀπάντησιν τοῦτο δὲν ἐπεδέχετο· ἐσιώπησα κατ' ἐμαυτὸν ὅμως ἐπέβη ὅτι τὰ ὠραῖά μου θναῖρα περὶ τοῦ Κάπη διεσκηδάζοντο καθὼς καὶ τὰ περὶ ἐμοῦ αὐτοῦ. Ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ χωρισθῶμεν! Ποία λύπη καὶ δι' αὐτὸν καὶ δι' ἐμέ!

Ἐπειτα ἐπήγαμεν εἰς τὴν ἀμαξίαν νὰ κοιμηθῶμεν· ἀλλὰ τὴν νύκτα ταύτην ὁ πατήρ μου δὲν μᾶς ἐκλείδωσεν.

Ὅταν δ' ἔπεσα εἰς τὸ στρώμα, ὁ Ματτίας, ἀργήσας περισσότερο ἀπ' ἐμὲ νὰ ἐξαλλάξῃ, ἐπλησίασεν εἰς τὸ αὐτίον μου, καὶ ταπεινῆ τῆ φωνῇ μοὶ εἶπε·

— Βλέπεις ὅτι αὐτὸς ὃν ὀνομάζεις πατέρα σου θέλει νὰ ἔχῃ ὄχι μόνον παιδιά ἐργαζόμενα δι' αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ σκυλία ἀκόμη. Τοῦτο τέλος πάντων δὲν σὲ φωτίζει; Αὐριοὺν θὰ γράψωμεν πρὸς τὴν μάνα Βαρβερίαν.

Τὴν ἐπαύριον ὅμως ἔπρεπε νὰ διδάξω τὸν Κάπην. Τὸν ἐπῆρα εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ μετὰ γλυκύτητος, φιλῶν αὐτὸν πολλὰκις, τῷ ἐξήγουν τί ἀπαιτῶ παρ' αὐτοῦ. Τὸ δυστυχὲς κυνάριον πῶς μετ' ἐκύτταζε, πῶς μετ' ἤκουε!

Ὅταν παρέδωκα τὸ σχοινίον του εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἄλλεν, ἐπανέλαθον τὰς παραγγελίας μου· ἦτον δ' ἐκεῖνος τόσον νοήμων, τόσον εὐπειθής, ὥστε παρηκολούθησε τοὺς ἀδελφούς μου κατηφῆς μὲν, ἀλλ' ἄνευ ἀντιστάσεως.

Ὡς δὲ πρὸς τὸν Ματτίαν καὶ ἐμὲ, ὁ πατήρ μου ἠθέλησε νὰ μᾶς φέρῃ ὁ ἴδιος εἰς συνοικίαν τοῦ Λονδίνου, ὅπου εἶχομεν πιθανότητα καλῶν εἰσπράξεων, καὶ διεληθόντες ὅλην τὴν πόλιν, ἐφθάσαμεν εἰς μέρος ὅπου ὄλοι αἱ οἰκίαι ἦσαν ὠραῖαι, ἔχουσαι λαμπροὺς πυλῶνας, καὶ αἱ ὀδοὶ ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς, ἔχουσαι ἐκατέρωθεν κήπους. Εἰς τῶν θαυμασίων δὲ τούτων ὁδῶν τὰ πλατύτατα πεζοδρόμια δὲν ἀπνητῶμεν πλέον πένητας ῥακενδύτας καὶ λιμοκτονοῦντας, ἀλλ' ὠραίας κυρίας καταβολιστοὺς, ἀμάξας, ὧν τὰ θυρώματα ἔλαμπον ὡς καθρέπται, παγκάλους ἵππους, οὗς ὠδήγουν ἠνίοχοι χανδροὶ καὶ παχεῖς, φέροντες φενάκας λευκάς.

Ἐξώρας ἐπιστρέψαμεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος, διότι μακρὰ εἶναι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Οὐέστ Ἐρντ (Δυτικῆ πύρατος) μέχρι τοῦ Βέθνακλ-Γρεϊν, καὶ ἐχάρην ἐπανιδῶν τὸν Κάπην, κατεσπιλωμένον μὲν, ὅμως εὐθυμον.

Καὶ τόσον ἠὲ χαριστήμενος ἦμην ὅτι τὸν ἐπανεῖδον, ὥστε ἀφ' οὗ καλῶς τὸν ἔτριψα διὰ ξηρῶν ἀχύρων, τὸν ἐτύλιξα εἰς τὴν προδιάν μου, καὶ τὸν ἐπῆρα νὰ κοιμηθῇ εἰς τὴν κλινὴν μου.

Τίς ἦτον εὐτυχέστερος; Ἐκεῖνος ἢ ἐγὼ; δύσκολον νὰ τὸ εἰπῶ.

Οὕτως ἐξηκολούθησαν τὰ πράγματα ἐφ' ἡμέρας πολλὰς· τὸ πρῶτ' ἀνεχωροῦμεν, καὶ ἐπιστρέφουμεν τὸ ἑσπέρας, ἀφ' οὗ ἐπαίξομεν πότε εἰς μίαν συνοικίαν πότε εἰς ἄλλην, ἐν ᾧ ὁ Κάπης ἀφ' ἐτέρου ἔδιδε παραστάσεις ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ἄλλεν καὶ τοῦ Νέδ. Μίαν ἡμέραν ὅμως ὁ πατήρ μου μοὶ εἶπεν ὅτι ἐδυνάμην νὰ λάβω τὸν Κάπην νὰ με συνοδεύσῃ, διότι ἐχρειαζέτο τὸν Ἄλλεν καὶ τὸν Νέδ εἰς τὴν οἰκίαν.

Τοῦτο πολὺ μᾶς ἐχαροποίησε, καὶ εἶπομεν πρὸς ἀλλήλους, ὁ Ματτίας καὶ ἐγὼ, ὅτι βοηθεῖα καὶ τοῦ Κάπη τόσον καλὰς εἰσπράξεις θὰ ἔχομεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς πάντοτε θὰ μᾶς τὸν ἀφίνουν. Ἡθέλωμεν νὰ κατακτήσωμεν ὀπίσω πάλιν τὸν Κάπην, καὶ πρὸς τοῦτο ἠθέλωμεν καταβάλλει ἀμφοτέροι πᾶσαν προσπάθειαν.

Τὸν ἐστολίσαμεν λοιπὸν ἐπιμελέστατα τὸ πρῶτ', καὶ μετὰ τὸ πρόγευμα ἀνεχωρήσαμεν πρὸς τὴν συνοικίαν, ὅπου ἐκ πείρας ἤξεύρομεν ὅτι ἡ «ἐντιμος δημήγυρις» εὐκολώτερον ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὸ βαλάντιον. Πρὸς τοῦτο δ' ἔπρεπε νὰ διαβῶμεν ὅλον τὸ Λονδίον κατὰ πλάτος, ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς, διὰ τῶν Ὀλδ-στρεϊτ, Ὀλδορν-στρεϊτ, Ὀξφορνδ-στρεϊτ.

Πρὸς δυστυχίαν τῆς ἡμετέρας ἐπιχειρήσεως πρὸ δύο ἡμερῶν ἔμενε πυκνὴ ἡ δμίχλη. Ὁ οὐρανὸς, ἢ τὸ ἐπέχον τόπον οὐρανοῦ ἐν Λονδίῳ, ἦτον νέφος ἀτμῶν λεμονοχρόων, καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς ἐπεκρέματο εἶδος καπνοῦ ὑπομέλανος, μὴ ἐπιτρέποντος εἰς τὸ βλέμμα νὰ ἐκταθῇ ἐπέκεινα βημάτων τινῶν. Ὀλίγοι θὰ ἐξήρχοντο τῶν θυρῶν, καὶ ὅσοι θὰ μᾶς ἤκουον ὀπίσω τῶν παραθύρων, δὲν θὰ ἔβλεπον τὸν Κάπην. Ταῦτα ἦσαν διὰ τὴν εἰσπραξίν κακὸς οἰωνός. Διὰ τοῦτο ὁ Ματτίας ὑβρίζει τὴν δμίχλην, τὸ ἐπάραινον αὐτὸ fog, μὴ προβλέπων πόσον χρήσιμος θ' ἀπέβαινε καὶ εἰς τοὺς τρεῖς ἡμᾶς μετ' ὀλίγα λεπτά.

Ἐπεριπατοῦμεν ταχέως, καὶ εἶχον τὸν Κάπην πλησιέστατα εἰς τὰς πτέρνας μου, λέγων πρὸς αὐτὸν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μίαν λέξιν, ἣτις τὸν συνείχεν ἰσχυρώτερον τῆς δυνατωτέρας ἀλύσου. Οὕτως εἶχομεν φθάσει εἰς Ὀλδορν, μίαν τῶν πολυανθρωποτέρων καὶ ἐμπορικωτέρων ὁδῶν τοῦ Λονδίνου. Αἰφνης εἶδον ὅτι ὁ Κάπης δὲν μᾶς παρηκολούθει. Τί εἶχε γίνει; Ἦτον παράδοξον. Ἐστάθην νὰ τὸν περιμεινῶ, καὶ εἰσελθὼν εἰς δειροστοιχίαν, ἐσύριξα ὀλίγον, διότι μακρὰν δὲν ἐδυνάμεθα νὰ ἰδῶμεν. Ἐπροβούμην ἤδη μὴ μᾶς τὸν ἐκλείψαν, ὅταν ἐφθασε τρέχων, ἀλλὰ καὶ κρατῶν εἰς τὸ στόμα ζεῦγος μαλλίνων καλτῶν, καὶ σείων τὴν οὐράν του. Ἐθεσε δὲ τοὺς δύο ἐμπροσθίους του πόδας εἰς τὰ γόνατά μου, καὶ μοὶ προσέφερε τὰς κάλτας, λέγων νὰ τὰς λάβω. Ἐφαίνετο δὲ ὑπερήφανος διὰ τὸ κατόρθωμά του,

ὡς ὅταν ἐπετύγχανεν εἰς μίαν τῶν δυσκολωτέρων του παραστάσεων, καὶ ἤρχετο νὰ ζητήσῃ τὴν ἐγκρισίν μου.

Ταῦτα ἔγιναν ἐντὸς δευτερολέπτων τινῶν, καὶ ἔμενον ὡς ἐνεός, ὅτε ὁ Ματτίας ἔλαβε τὰς κάλτας διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς, καὶ διὰ τῆς ἄλλης μετ' ἔσυρεν εἰς τὴν δειροστοιχίαν.

— Περιπάτει ταχέως, εἶπεν, ἀλλὰ μὴ τρέχωμεν.

Μόνον δὲ μετὰ πολλὰ λεπτά μοὶ ἔδωκε τὴν ἐξήγησιν τῆς φυγῆς ταύτης.

— Ἐμενον, εἶπε, καθὼς σὺ, ἀπορῶν πόθεν τὸ ζεῦγος αὐτὸ τῶν καλτῶν, ὅταν ἤκουσα ἕνα ἄνθρωπον λέγοντα· Ποῦ εἶναι ὁ κλέπτης;— Ὁ κλέπτης, ἐννοεῖς, ἦτον ὁ Κάπης. Ἄν δὲν ἦτον ἡ δμίχλη, θὰ μᾶς ἐφυλάκιζον ὡς κλέπτας.

Τότε ἐνόησα. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἔμεινα ὡς ἀποπιγόμενος. Κλέπτην τὸν ἔκαμον τὸν Κάπην, τὸν καλὸν, τὸν τίμιον Κάπην!

— Ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν οἰκίαν, εἶπον πρὸς τὸν Ματτίαν, καὶ κράτες τὸν Κάπην δετόν.

Ὁ Ματτίας δὲν μετ' εἶπε λέξιν, καὶ ἐπιστρέψαμεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος, περιπατοῦντες ταχέως.

Ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ καὶ τὰ παιδιά ἦσαν περὶ τὴν τράπεζαν καὶ ἐδίπλωνον ὑφάσματα. Ἐγὼ δ' ἔβριψα τὰς κάλτας εἰς τὴν τράπεζαν, δι' ἧς ἐγέλασαν ὁ Ἄλλεν καὶ ὁ Νέδ.

— Ἰδοὺ αὐτὸ τὸ ζεῦγος, εἶπον, τὸ ἐκλείψεν ὁ Κάπης. Τὸν Κάπην τὸν κατέστησαν κλέπτην, βεβαίως διὰ νὰ παίξουν.

Ἐτρεμον δὲ οὕτως ὁμιλῶν, καὶ ὅμως ποτὲ δὲν ἠσθάνομην τόσῃ ἀπόφασιν ἐν ἐμοί.

— Καὶ ἂν δὲν ἦτον παιγνίδιον, ἠρώτησεν ὁ πατήρ μου, τί θὰ ἔκαμνες, σὲ παρακαλῶ;

— Θὰ ἔδενον σχοινίον εἰς τὸν λαίμῳ τοῦ Κάπη, καὶ ἂν καὶ πολὺ τὸν ἀγαπῶ, θὰ τὸν ἐπιγύρον εἰς τὸν Θάμεσιν. Δὲν θέλω νὰ γίνῃ κλέπτης ὁ Κάπης, ὡς δὲν θὰ γίνω καὶ ἐγὼ ποτέ. Ἄν ἐνομίζον ὅτι ἦτον δυνατὸν ποτὲ νὰ συμβῇ, θὰ ἐπήγαμον ἀμέσως τὴν νύκτα μετ' ἐκείνου.

Ὁ πατήρ μου μετ' ἠτένισε κατὰ πρόσωπον, καὶ ὁ θυμὸς του ἐξεπράσθη διὰ σχήματος ὡς ἂν ἤθελε νὰ με συντρίψῃ. Οἱ ὀφθαλμοὶ του μετ' ἔκαμον· ἀλλὰ δὲν ἐταπείνωσα τοὺς ἐδικούς μου. Κατ' ὀλίγον τὸ διστραφὲν πρόσωπόν του ἐχαλαρώθη.

— Εἶχες δίκαιον, εἶπε, πιστεύσας ὅτι ἦτον παιγνίδιον. Διὰ νὰ μὴ γίνῃ πλέον τοῦτο, ὁ Κάπης εἰς τὸ ἐξῆς μετ' ἄλλεν μὴ μόνον σὲ θὰ ἐξέρχεται.

ΙΣΤ'

Τὰ ὠραῖα σπάρτανα ἐψεύσθησαν.

Εἰς πᾶσαν φιλοφροσύνην μου οἱ ἀδελφοὶ μου Ἄλλεν καὶ Νέδ ἀπήντων πάντοτε διὰ δυστρόπου ἀντιπαθείας, καὶ πᾶν ὅ,τι ἤθελον νὰ πράξω ὑπὲρ αὐτῶν, κακῶς τὸ ἀποδέχοντο. Προφανῶς δὲν μετ' ἐθεώρουν ὡς ἀδελφόν.

Μετὰ τὸ συμβῆναι τοῦ Κάπη ἢ ἀμοιβαία ἡμῶν

θέσει καθαρώς διεγράφη, και τοῖς ἐγνωστοποίησα, οὐχι διὰ λέξεων, διότι δὲν ἤξευρον νὰ ἐκφρασθῶ ἀγγλιστὶ εὐκόλως, ἀλλὰ διὰ σχημάτων ζωνῶν και ἐκφραστικῶν, καθ' ἃ πρωτηγωνίστουσι οἱ δύο μου γρόνοι, ὅτι ἂν ποτὲ τὸ ἐλάχιστον ἐπεχειροῦν κατὰ τοῦ Κάπη, θὰ μ' εὕρισκον ἐτοιμον νὰ τὸν ὑπερασπισθῶ και νὰ τὸν ἐκδικήσω.

Μὴ ἔχων ἀδελφοὺς, ἤθελον νὰ ἔχω ἀδελφάς. Ἄλλ' ἡ Ἄννη, ἡ πρωτότοκος, δὲν μοι ἐπέδεικνυσεν αἰσθημάτων φιλικώτερα τῶν ἀδελφῶν της, και, ὡς ἐκεῖνοι, κακῶς ἐδέχθη τὰς φιλοφρονήσεις μου, και δὲν παρήρηχοτο ἡμέρα χωρὶς τι δυσάρεστον κατ' ἐμοῦ νὰ ἐπινοήσῃ, και ὁμολογῶ ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο ἦτον ἀγγινοστάτη.

Ἀφ' οὗ μ' ἀπέκρουον ὁ Ἄλλεν και ὁ Νῆδ, μ' ἀπέκρουε και ἡ Ἄννη, μοι ἔμενε μόνον ἡ μικρὰ Καίτη, ἥτις, ὡς τριετής, ἦτον πολὺ νέα ἀκόμη ὡπως συνασπίσθη μετὰ τῶν ἀδελφῶν της. Ἐκείνη λοιπὸν ἐπέτρεπε νὰ τὴν θεωπέω, πρῶτον διότι ἔφερον τὸν Κάπην νὰ παίξῃ ἐμπρός της, και δευτέρου διότι ὅταν ὁ Κάπης μοι ἀπεδόθη, τῇ ἔφερον τὰ ζαχαρωτά, τὰ πλακούντια, τὰ πορτοκάλια, ὅσα μᾶς ἔδιδον τὰ παιδιά εἰς τὰς παραστάσεις μας, λέγοντα μεγαλοπρεπῶς «Διὰ τὸ σκυλίον». Νὰ δίδουν πορτοκάλια εἰς σκυλίον δὲν ἦτον ἴσως πολὺ φρόνιμον, ἐγὼ ὅμως τὰ ἐδεχόμην εὐγνωμόνως, διότι δι' αὐτῶν ἐδυνάμην νὰ κερδήσω τῆς Καίτης τὴν εὐνοίαν.

Ἐξ ὅλης λοιπὸν ταύτης τῆς οικογενείας, δι' ἣν τσαούτην ἀγάπην ἠσθανόμην ὅταν ἀπέβην εἰς Ἀγγλίαν, μόνη ἡ μικρὰ Καίτη μοι ἐπέτρεπε νὰ τὴν ἀγαπῶ. Ὁ πάππος μου ἐξηκολούθει πτύων ἐμμανῶς πρὸς τὸ μέρος μου ὁσάκις τὸν ἐπλησίαζον. Ὁ πατήρ μου μ' ἐνθυμείτο μόνον ὅτε πᾶσαν ἐσπέραν μοι εἰζήτει τὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἡμετέρων ἐισπράξεων. Ἡ μήτηρ μου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἦτον ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ Ἄλλεν, ὁ Νῆδ και ἡ Ἄννη μ' ἀπεστρέφοντο, και μόνη ἡ Καίτη μ' ἄφηνε νὰ τὴν θεωπέω, και τοῦτο μόνον διότι ἔφερον γλυκύσματα. Ποῦ κατήντησα!

Ἐν τῇ θλίψει μου λοιπὸν, ἂν και κατ' ἀρχὰς εἶχον ἀρνηθῆ νὰ παραδεχθῶ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ματτίας, κατήντησα νὰ ὁμολογῶ εἰς ἐμαυτὸν ὅτι ἂν ἀληθῶς ἦμην παιδίον τῆς οικογενείας ταύτης, θὰ ἔτρεπον πρὸς ἐμὲ ἄλλα αἰσθηματα παρὰ τὰ κατ' ἐμοῦ ἐπιδεικνυόμενα, ὅταν οὐδὲν ἐπραξά ἵνα ἐπισύρω ἐπ' ἐμὲ τὴν ἀδικοφρίαν ταύτην και τὴν τραχύτητα.

Ὅταν ὁ Ματτίας μ' ἔβλεπεν ἐνδίδοντα εἰς τὰς θλιβεράς ταύτας σκέψεις, ἐνδοὶ ἄριστα τί τὰς προκάλει, και τότε μοι ἔλεγον ὡς ὁμιλῶν πρὸς ἐαυτὸν

— Πρῶτος εἶμαι νὰ ἰδῶ τί θὰ ἀποκριθῇ ἡ μάνα Βαρβερίνας.

Διὰ νὰ λάβωμεν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἥτις ἔγραψα νὰ μοι διευθυνθῇ παρὰ τῷ ταχυδρομείῳ, εἶχομεν ἀλλάξει τὸ καθημερινὸν ἡμῶν δρομολό-

γιον, και ἀντὶ νὰ πηγαίνωμεν εἰς Ὀλβὸρ διὰ Οὐδέστ-Σμιθ-Φείλδ, κατεβαίνομεν μέχρι τοῦ ταχυδρομείου. Ἐπὶ πολὺ διετρέξαμεν τὸν δρόμον τοῦτον ἐπὶ ματαιῶν τέλος ὅμως μᾶς ἐπεδόθη ἡ οὕτως ἀνυπομόνως περιμενομένη ἐπιστολή.

Τὸ γενικὸν Ταχυδρομείον δὲν εἶναι μέρος κατὰλληλον δι' ἀνάγνωσιν δι' ἃ εἰσῆλθουμεν ὑπὸ δένδροσχοιαν παρακειμένου δρομίσκου, ὅπερ μοι ἔδωκε τὸν καιρὸν νὰ πρᾶνω ὀλίγον τὴν συγκίνησίν μου, και ἐκεῖ τέλος ἠμπόρεσα ν' ἀνοίξω τὴν ἐπιστολὴν τῆς μάνας Βαρβερίνας, δηλαδὴ τὴν κατὰ παράκλησίν της γραφείσαν ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου τοῦ Χαβανόν.

«Μικρὲ μου Ῥεμὴ,

«Πολὺ ἐκπλήττομαι και λυποῦμαι δι' ὅ,τι μανθάνω ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σου, διότι καθ' ὅσα μοι εἶχεν εἰπεῖ πάντοτε ὁ πτωχός μου Βαρβερίνος, και ἀφ' οὗ σ' εὔρεν εἰς τὴν πόροδον Βρετέιλ, και ἀφ' οὗ ὁμίλησε μετ' ἐκείνου ὅστις σ' εἰζήτει, ἐνόμιζον ὅτι οἱ γονεῖς σου ἦσαν εἰς καλὴν, και μάλισα εἰς λαμπρὰν θέσιν ὡς πρὸς τὴν κατάστασίν.

«Τὴν ἰδέαν ταύτην ἐπεκύρωσε και ἡ ἐνδυμασία σου, ὅταν ὁ Βαρβερίνος σ' ἔφερον εἰς Χαβανόν, διότι συνίστατο ἐκ σπαργάνων πλουσίου παιδίου. Μοι ζητεῖς νὰ σ' εἰπῶ τί εἶδους φορέματα ἦσαν τὰ σπάργανά σου. Μοι εἶν' εὐκόλον τοῦτο, διότι τὰ ἐφύλαξα ὅλα, διὰ νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν ἀναγνώρισίν σου, ἂν ἤθελον σὲ ζητήσαι ποτὲ οἱ γονεῖς σου, ὡς δὲν εἶχον ἀμφιβολίαν ὅτι θὰ σ' εἰζήτουν.

«Πρῶτον πρέπει νὰ σ' εἰπῶ ὅτι σπάργανα κυρίως δὲν εἶχες, και περὶ σπαργάνων σου ὁμίλουν μόνον κατὰ συνήθειαν, διότι ἡμεῖς σπάργανουμεν τὰ παιδιά. Σὺ ἐσπαργανωμένος δὲν ἦσο, ἀλλ' ἐνδεδυμένος, και ἰδοὺ τί ἐφόρεις: Ἀεπτὸν κεφαλόδεσμον τριχαπτωτὸν, κατὰ τοῦτο μόνον διακρινόμενον, ὅτι ἦτον ὠραῖος και πλούσιος. Περισῆθιον ἐκ λεπτοῦ λινού, ἔχον τρίχαπτον και αὐτὸ περὶ τὸν λαιμὸν και τοὺς βραχίονας, χιτώνιον μαλλωτὸν, κάλτας μαλλίνας λευκάς, και μικρὰ πλεκτὰ ὑποδημάτια, λευκά και αὐτὰ, μετὰ θυσάνων μεταξωτῶν μακρὸν ἐνδυμα, ἐπίσης ἐκ λευκοῦ μαλλωτοῦ, και τέλος μέγαν μανδύαν ἐκ λευκοῦ κασιμιρίου καλύπτοντα και τὴν κεφαλὴν, ἐντὸς ἔχοντα μεταξωτὸν ὑπερβαμμένον, ἔξωθεν δὲ ἐπειρασμένα ὠραῖα ποικίλιματα.

«Λινὸν σινδόνιον δὲν εἶχες, ἀνῆκον εἰς τὴν ἰδίαν ἐνδυμασίαν, διότι εἰς τοῦ ὑπαστυνόμου εἶχον ἀλλάξει τὸ σινδόνιον τοῦτο, και ἀντικαταστήσει αὐτὸ διὰ συνήθους χειρομάκτρον.

«Πρέπει ἀκόμη νὰ παρατηρήσω ὅτι κἀνὲν τῶν ἀντικειμένων τούτων δὲν εἶχε κεντητὰ ἀρχικὰ γράμματα. Τὸ μαλλωτὸν ὅμως χιτώνιον και τὸ περισῆθιον πρέπει νὰ εἶχον, διότι αἱ γωνίαι εἰς ἃς κεντῶνται συνήθως τὰ γράμματα εἶχον κοπῆ, ὅπερ ἀπεδείκνυσεν ὅτι κατεβλήθη πᾶσα φροντίς ἵνα ματαιωθῇ πᾶσα ἔρευνα.

«Ἴδοὺ, φίλτατε Ῥεμὴ, ὅ,τι δύναμαι νὰ σ' εἰπῶ. Ἄν νομίζης ὅτι αὐτὰ τ' ἀντικείμενα σοὶ χρησιμεύουσι, ἀρκεῖ νὰ μοι γράψῃς, και σοὶ τὰ στέλλω.

«Μὴ θλίβεσαι, φίλτατέ μου, ὅτι δὲν δύνασαι νὰ μοι δώσης ὅσα μ' ὑπεσχέθης ὠραῖα δῶρα. Τὴν ἀγελάδα σου, ἀγορασθεῖσαν ἐκ τοῦ ἐπιουσίου σου ἄρτου, ἐκτιμῶ ὑπὲρ πᾶν δῶρον τοῦ κόσμου. Μετὰ χάρις σοὶ λέγω ὅτι ὑγιαίνει. Τὸ γάλα της δὲν ἐλαττοῦται, και χάρις εἰς αὐτὴν δὲν πένομαι τώρα. Ποτὲ δὲν τὴν βλέπω χωρὶς νὰ σ' ἐνθυμούμαι, ὡς και τὸν μικρὸν σου σύντροπον, τὸν Ματτίαν.

«Πολὺ θὰ μ' εὐχαριστῆς ὁσάκις δύνασαι νὰ μοι δίδης εἰδήσεις σου, και ἐλπίζω ὅτι θὰ εἶναι καλαὶ πάντοτε. Σὺ, ὅστις εἶσαι τόσον καλὸς, τόσον φιλόστοργος, πῶς δὲν θὰ εἶσαι εὐτυχῆς πλησίον τῆς οικογενείας σου, ὅταν ἔχῃς πατέρα, μητέρα, ἀδελφοὺς, ἀδελφάς. Ὅλοι βεβαίως θὰ σ' ἀγαποῦν, καθὼς τὸ ἀξίσεις.

«Ἔχε ὑγίαν, φίλτατόν μου τέκνον. Σὲ κατα-

φιλῶ μετ' ἀγάπης,

» ἡ παραμάνη σου

» γῆρα Βαρβερίνα».

Τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς μ' ἐσπάραξε τὴν καρδίαν. Ἡ δυστυχῆς μάνα Βαρβερίνα πόσον καλὴ ἦτον πρὸς ἐμὲ. Διότι ἐκείνη μ' ἠγάπα, ἐφραντάζετο ὅτι ὅλοι πρέπει ὁμοίως νὰ μ' ἀγαποῦν.

— Καλὴ γυνή, εἶπεν ὁ Ματτίας μ' ἐνθυμήθη καὶ ἐμὲ. Ἀλλὰ και ἂν μὲ εἶχε λησμονήσει, δὲν θὰ μ' ἠμυπόδιζε τοῦτο τοῦ νὰ τὴν εὐχαριστήσω διὰ τὴν ἐπιστολὴν της. Ὅταν δίδῃ τόσον λεπτομερῆ περιγραφὴν, πρέπει ὁ κύρ Δρισκόλλ νὰ μὴ ἀπατηθῇ εἰς τὴν ἀπαριθμήσιν τῶν ἐνδυμάτων σου ὅταν σ' ἔκλεψαν.

— Ἡμπορεῖ νὰ τὰ ἐλησμονήσῃ.

— Μὴ τὰ λέγῃς αὐτὰ. Λησμονεῖ κανεὶς ποτε τί ἐνδύματα ἔφερε τὸ παιδίον τὸ ἀπολεσθὲν καθ' ἣν ἡμέραν ἀπολεσθῆ, ἀφ' οὗ δι' αὐτῶν τῶν φορεμάτων πρέπει ν' ἀνευρεθῇ;

— Ὡς ν' ἀποκριθῇ ὁ πατήρ μου, μὴ κάμνης ὑποθέσεις, σὲ παρακαλῶ.

— Ἐγὼ δὲν κάμνω ὑποθέσεις· σὺ ὑποθέσεις ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ἐλησμονήσῃ.

— Τέλος πάντων θὰ ἰδῶμεν.

Δὲν ἦτον εὐκόλον πρᾶγμα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου νὰ μ' εἰπῇ πῶς ἦμην ἐνδεδυμένος ὅτε μ' ἔκλεψαν. Ἄν τῷ ἔθετον τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀφελῶς, ἄνευ ὑστεροβουλίας, θὰ ἦτον ἀπλοῦστατον. Ἀλλ' οὕτω δὲν εἶχε τὸ πρᾶγμα, και ἡ ὑστεροβουλία αὕτη μὲ καθίστα δειλόν.

Τέλος, μίαν ἡμέραν, ὅταν παγετώδης βροχὴ μᾶς ἠνάγκαζε νὰ ἐπανέλθωμεν ἐνωρίτερον εἰς τὴν οἰκίαν, τὸ ἀπεράσιον, και ἤρχισα ὁμιλίαν περὶ τῆς ἐναγωνίως ἀσχολούσης με ὑποθέσεως.

Ἀπὸ τῆς πρώτης λέξεως τῆς ἐρωτήσεώς μου ὁ πατήρ μου μὲ ἠτένισε κατὰ πρόσωπον, και μὲ

διεπέρα διὰ τοῦ βλέμματος, ὡς συνέβαινε πάντοτε ὅτε τὸν δυσηρόσσει, ὅτι τῷ ἔλεγον· ἀλλ' ἐγὼ ἀντέστην εἰς τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἀνδρείότερον ἀφ' ὅ,τι εἶχον ἐλπίσει, ὅτε ἀνελογιζόμενη τὴν στιγμὴν ἐκείνην.

Ἐνόμισα ὅτι θὰ ὀργισθῆ, και ἔστρεψα ἀνησυχῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Ματτίαν, ὅστις μᾶς ἤκουε χωρὶς νὰ φανῆται ὅτι προσέχει. Σιωπηλῶς οὕτω τῷ προσῆπτον ὅτι μὲ προέτρεψεν εἰς τὸ ἀνεπιτήδειον τοῦτο διάβημα. Ἀλλ' ἠπατήθη. Ἄμα παρήλθεν ἡ πρώτη ὀρμὴ τῆς ὀργῆς του, ἐμειδίασεν ὁ πατήρ μου. Ἐνυπῆρχε τῷ ὅτι τραχύτι και σκληρὸν εἰς τὸ μειδίαμα τοῦτο, ἀλλ' ἦτον μειδίαμα ὅπως δῆποτε.

— Ὅ,τι πρὸ πάντων μ' ἐβοήθησε νὰ σ' ἀνεύρω, εἶπεν, ἦτον ἡ περιγραφὴ τῶν ἐνδυμάτων σου ὅταν μᾶς ἐκλάπη. Κεφαλόδεσμος ἐκ τριχαπτου, λινὸν περισῆθιον, ἔχον περίξ τριχαπτα, χιτώνιον και ἐνδυμα μαλλωτὸν, κάλται μάλλιναι, ὑποδημάτια πλεκτὰ μανδύας ἐκ κασιμιρίου λευκοῦ, κεντητὸς, καλύπτων και τὴν κεφαλὴν. Πολλὰς ἐλπίδας ἐστήριζον εἰς τ' ἀρχικὰ γράμματα τὰ κεντητὰ εἰς τὰς γωνίας τῶν χιτωνίων σου, Φ. Δ. δηλαδὴ Φρανσῆς Δρισκόλλ, τ' ὄνομά σου, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἔκοψεν ἐκείνη ἥτις σ' ἔκλεψεν, ἐλπίσασα νὰ ἐμποδίσῃ οὕτω τὴν εὔρεσίν σου. Ἐζητήθη νὰ παρουσιάσω και τὸ ἐπίσημον βραπτιστικὸν σου τῆς ἐνορικῆς ἐκκλησίας. Τοῦτο μοι τὸ ἀπέδωκαν, και πρέπει νὰ τὸ ἔχω ἀκόμη.

Και οὕτω λέγον, μετὰ φιλοφροσύνης σπανίας εἰς αὐτὸν, ἐπῆγε και ἀνεζήτησεν εἰς σύρτην, και μετ' ὀλίγον ἔφερε και μοι ἔδωκε χαρτίον σσημασμένον διὰ πολλῶν σφραγίδων.

Ὡς τελευταίαν ἀπόπειραν τῷ εἶπον·

— Ἄν θέλετε, ὁ Ματτίας θὰ μοι τὸ μεταφράσῃ.

— Εὐχαρίστως.

Ἐκ τῆς μεταφράσεως ταύτης, ἣν ἀτελῶς κατώρθωσεν ὁ Ματτίας, ἐπρόκυπτεν ὅτι ἐγεννήθη τὴν δευτέραν τοῦ αὐγούσου, ἡμέραν πέμπτην τῆς ἐβδομάδος, και ὅτι ἦμην υἱὸς τοῦ Πατρὸς Δρισκόλλ και τῆς Μαργαρίτας Γράγγης, συζύγου του.

Τί ἄλλο νὰ ἐρωτήσω;

Ὁ Ματτίας ὅμως δὲν ἠεχαριστήθη, και τὴν νύκτα, ὅτε ἀπεσύρθημεν εἰς τὴν ἄμαξαν, ἔκλινε πρὸς τὸ αὐτίον μου, ὡς ὁσάκις εἶχε μυστικὸν τι νὰ μοι ἐμπιστευθῇ.

— Ὅλ' αὐτὰ καλὰ καὶ ἐξάίρετα, μοι εἶπεν, ἀλλὰ δὲν ἐξηγοῦν πῶς ὁ Πατὴρ Δρισκόλλ, ὁ περιφερόμενος πραγματευτῆς, και ἡ Μαργαρίτα Γράγγη, ἡ γυνὴ του, ἦσαν τόσον πλούσιοι ὥστε νὰ δώσωσιν εἰς τὸ παιδίον των τριχαπτωτοὺς κεφαλοδέσμους και κεντητοὺς μανδύας. Οἱ περιφερόμενοι πραγματευταὶ δὲν ἔχουν τόσα πλούτη.

— Ἐπειδὴ ἦσαν πραγματευταὶ, τὰ ἐνδύματα αὐτὰ τοῖς ἦσαν εὐθηνότερα.

Ὁ Ματτίας ὅμως ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν σφι-

ζων, και ἔπειτα πάλιν ὁμιλῶν πρὸς τὸ αὐτίον,
— Θέλεις νὰ σ' εἰπῶ, προσέθηκε, τίς ἰδέα μ' ἐκαρπώθη εἰς τὴν κεφαλὴν; ὅτι δὲν εἶσαι τὸ παιδίον τοῦ κυρ Δρισκόλλ, ἀλλ' ὅτι σ' ἐκλεψεν ὁ κυρ Δρισκόλλ.

Ἡθέλησα ν' ἀπαντήσω, ἀλλ' ὁ Ματτίας εἶχεν ἡδὴ ἀναβῆ εἰς τὴν κλίνην του.

ΙΖ'

Ἡ θεὸς τοῦ Ἀρθούρ ὁ κύριος Τζαίμς Μίλλιγαν.

Ἄν ἤμην εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ματτία, θὰ εἶχον ἴσως ὅσων και αὐτὸς φαντασίαν· ἀλλ' εἰς τὰς ἐμὰς περιστάσεις δὲν ἐπετρέπετο ἡ αὐτὴ ἐλευθερία τῆς σκέψεως.

Ἐπρόκειτο περὶ τοῦ πατρός μου.

Ὡς πρὸς τὸν Ματτία, ἐπρόκειτο περὶ τοῦ κυρ Δρισκόλλ, ὡς ἔλεγε.

Ὅταν ὅμως τὸ πνευμά μου ἤθελε νὰ ῥιφθῆ ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Ματτία, ἐγὼ τὸ συνείχον διὰ χειρὸς ἢν ἐπροσπάθουν νὰ καθιστῶ στερεάν.

Περὶ τοῦ κυρ Δρισκόλλ ἐδύνατο νὰ σκέπτηται ὁ Ματτίας ὅτι τῷ ἐπήρχετο εἰς τὴν κεφαλὴν· δι' ἐκεῖνον ἦτον ὁ κυρ Δρισκόλλ ξένος, εἰς ἕν οὐδὲν ὄφειλε.

Εἰς τὸν πατέρα μου ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐγὼ ὄφειλον σέβας.

Βεβαίως ὑπῆρχον παράδοξα πράγματα εἰς τὴν θέσιν μου, ἀλλὰ δὲν ἤμην ἐλεύθερος νὰ τὰ ἐξετάσω ὅπως ἦν ἐποψὴν ὁ Ματτίας.

Εἰς τὸν Ματτία ἐπετρέπετο ἡ ἀμφιβολία.

Εἰς ἐμὲ ἦτον ἀπηγορευμένη.

Καὶ ὅταν ὁ Ματτίας ἤθελε νὰ μοι διακοινοῦ τὰς ἀμφιβολίας του, ἐγὼ ἔπρεπε νὰ τῷ ἐπιβάλλω σιωπὴν.

Τοῦτο καὶ ἐπροσπάθουν. Ἄλλ' ὁ Ματτίας εἶχε τὴν κεφαλὴν σκληράν, καὶ δὲν κατάρθουν πάντοτε νὰ ὑπερισχύω τῆς ἐπιμονῆς του.

— Κτύπα, ἂν θέλῃς, ἔλεγε ὀργιζόμενος, ἀλλ' ἄκουε.

Καὶ τότε ἐκὼν ἄκων ἠναγκαζόμην ν' ἀκούω τὰς ἐρωτήσεις του.

— Διατί ὁ Ἄλλεν, ὁ Νέδ, ἡ Ἄννη καὶ ἡ Καίτη εἶχον ξανθὴν τὴν κόμην καὶ ἐγὼ δὲν τὴν εἶχον ξανθὴν;

— Διατί ὄλοι εἰς τὴν οἰκογένειαν Δρισκόλλ, πλὴν μόνος τῆς Καίτης, ἦτις δὲν ἤξευρε τί ἔκαμνε, ἐδείκνυον πρὸς ἐμὲ αἰσθήματα ἀντιπαθείας, ὡς ἂν ἤμην σκύλος ψωραλέος;

— Πῶς ἀνθρώποι μὴ πλοῦσιοι προσέρραπτον τρίχαπτα εἰς τῶν τέκνων των τὰ ἐνδύματα;

Εἰς ὅλα δε ταῦτα τὰ διατί καὶ τὰ πῶς, μίαν εἶχον ἀπάντησιν, ἦτις ἦτον ἐρώτησις καὶ αὐτὴ.

— Διατί ἡ οἰκογένεια Δρισκόλλ θὰ μ' εἰζήτει ἂν δὲν ἤμην παιδίον τῆς; Διατί θὰ ἔδιδε χρήματα εἰς τὸν Βαρβερίνον καὶ εἰς τοὺς Γρήθ καὶ Γαλλέυ;

Εἰς ταῦτα δ' ἠναγκαζέτο ὁ Ματτίας ν' ἀποκριθῆ, ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀποκριθῆ.

Ἄλλ' ἠττημένον δὲν ἐκήρυττεν ἑαυτόν.

— Διότι δὲν ἤμπορῶ ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐρωτήσιν σου, ἔλεγε, δὲν σημαίνει ὅτι ἔχω ἀδικον εἰς ὅσας σοὶ θέτω, χωρὶς νὰ δύνωσαι οὐδὲ σὺ ν' ἀποκριθῆς εἰς αὐτάς. Ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ θὰ εὑρίσκε κάλλιστα διατί ὁ κυρ Δρισκόλλ ἐζήτησε νὰ σ' εὔρη, καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν ἐξώδευσε τὰ χρήματα. Ἐγὼ δὲν τὸ εὑρίσκω διότι πονηρὸς δὲν εἶμαι, καὶ διότι τίποτε δὲν ἤξεύρω.

— Μὴ τὰ λέγῃς αὐτὰ· εἶσαι τετραπόνηρος.

— Ἄν ἤμην, θὰ σ' ἐζήγουν ἀμέσως ὅτι τῶρα δὲν ἤμπορῶ νὰ σ' ἐξηγήσω, ἀλλ' ὅτι αἰσθάνομαι. Ὅχι, δὲν εἶσαι παιδίον τῆς οἰκογενείας Δρισκόλλ· δὲν εἶσαι, δὲν ἤμπορεῖς νὰ εἶσαι. Θὰ ἔλθῃ ὥρα, εἶμαι βέβαιος, ὅτε τοῦτο θὰ γνωριθῆ. Ἐπιμένεις ὅμως νὰ μὴ θέλῃς ν' ἀνοίξῃς τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ οὕτως ἀναβάλλεις αὐτὴν τὴν ὥραν. Ἐνοῶ ὅτι σ' ἀναγκαιτίζει τὸ σέβας, ὃ νομίζεις ὅτι πρέπει νὰ τρέφῃς πρὸς τὴν οἰκογένειάν σου, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ ἐντελῶς νὰ σὲ παραλύῃ.

— Τί λοιπὸν θέλεις νὰ κάμω;

— Θέλω νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Γαλλίαν.

— Ἀδύνατον.

— Διότι τὸ καθῆκον σὲ δεσμεύει παρὰ τῆ οἰκογενείᾳ σου. Ἄλλ' ἂν ἡ οἰκογένεια αὕτη δὲν εἶν' ἐδική σου, τί σὲ δεσμεύει;

Αἱ τοιαῦται συζητήσεις ἐν μόνον ἀποτέλεσμα ἐδύνατο νὰ ἔχωσι, τὸ νὰ μὲ καθιστῶσιν ἔτι δυστυχέστερον ἀφ' ὅτι ποτὲ ἤμην.

Τί φοβερώτερον τῆς ἀμφιβολίας;

Καὶ δὲν ἤθελον μὲν ν' ἀμφιβάλλω, ἀλλ' ὅμως ἀμφέβαλλον.

Ὁ πατὴρ αὐτὸς ἦτον πατὴρ μου; ἦτον μήτηρ μου ἐκεῖνη ἡ μήτηρ, καὶ ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐδική μου;

Ἀπαίσιον ἦτον νὰ τ' ὁμολογήσω, ἀλλὰ βεβαίως ὀλιγώτερον ἔπασχον, ἤμην ὀλιγώτερον δυστυχῆς ὅτε ἤμην μόνος.

Τίς θὰ μ' ἔλεγε, ὅταν ἐκλαίον τεθλιμμένος, διότι δὲν εἶχον οἰκογένειαν, ὅτι θὰ ἐκλαίον μέχρις ἀπελπισίας διότι ἀνεῦρον τὴν οἰκογένειάν μου;

Πῶθεν θὰ ἤρχετο τὸ φῶς; τίς θὰ μὲ καθωδήγει; Πῶς θὰ ἐμάνθανον ποτὲ τὴν ἀλήθειαν;

Ἐνώπιον τῶν ἐρωτήσεων τούτων ἔμενον, καταβεβλημένος ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀδυναμίας μου, καὶ ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν ὅτι ἐν σκοτεινῇ νυκτὶ μάτην κρούω τὴν κεφαλὴν μου εἰς ἀδιέξοδον τοῖχον.

Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ τραγωδῶ, νὰ παίζω εἰς τὴν ἀρπὰν χοροῦς, νὰ γελῶ μετὰ μορφαμοῦ, ὅταν εἶχον τὴν καρδίαν τοσοῦτον βαρυκαλῆ.

Αἱ κυριακαὶ ἦσαν αἱ καλῆτεραι ἡμέραι μου, διότι τὰς κυριακάς δὲν παίζει μουσικὴ εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου, καὶ τότε ἐδυνάμην ἐλευθέρως νὰ παραδίδωμαι εἰς τὴν λύπην μου, περιπατῶν μετὰ τοῦ Ματτία καὶ τοῦ Κάπη. Πόσον ὀλίγον

ὁμοιάζον τότε ὅτι ἤμην πρὸ ὀλίγων μηνῶν!

Μίαν δὲ τῶν κυριακῶν τούτων, ἐν ᾧ ἠτοιμαζόμην νὰ ἐξέλθω μετὰ τοῦ Ματτία, ὁ πατὴρ μου μοι εἶπε νὰ μείνω εἰς τὴν οἰκίαν, διότι θὰ μ' ἐχρειάζετο ἐντὸς τῆς ἡμέρας, κ' ἐξαπέστειλε τὸν Ματτία νὰ περιπατήσῃ μόνος του. Ὁ πάππος μου δὲν εἶχε καταβῆ ἡ μήτηρ μου εἶχεν ἐξέλθει μετὰ τῆς Καίτης καὶ Ἄννης, καὶ οἱ ἀδελφοὶ μου ἔτρεχον εἰς τοὺς δρόμους. Εἰς τὴν οἰκίαν λοιπὸν οὐδεὶς ἄλλος ἔμενε πλὴν τοῦ πατρός μου κ' ἐμοῦ.

Πρὸ μιᾶς σχεδὸν ὥρας ἤμια μόνον, ὅτε ἐκρούσθη ἡ θύρα. Ὁ πατὴρ μου ἐπῆγε ν' ἀνοίξῃ, καὶ ἐπέστρεψε μεθ' ἐνὸς κυρίου, ὅστις δὲν ὁμοιάζει τοὺς φίλους ὅσους συνήθως ἐδέχετο. Οὗτος ἦτον τῷ ὄντι ὅτι οἱ Ἄγγλοι καλοῦσι Τζέντλεμάν, δηλαδὴ ἀληθῆς κύριος, καλῶς ἐνδεδυμένος, καὶ ἔχων ὑπερήφανόν τι εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, συγχρόνως ὅμως καὶ ἐκφορᾶσιν τινα ἀπαυδήσεως. Ἦτον περιόπου πεντηκοντοῦτης. Τὴν προσοχὴν μου δὲ εἴλκυσεν ἰδίως τὸ μειδιάμα του, καθ' ὃ ἀποσυρόμενα τὰ δῶα του γείλη, ἀπεκάλυπτον ὅλους του τοὺς δόντας, λευκοὺς καὶ ὀξεῖς ὡς τοὺς τῶν κυναρίων. Ὁ μορφαμοὺς οὗτος ἦτον χαρακτηριστικὸς, καὶ ὅστις τὸν ἐβλεπε δὲν ἤξευρεν ἂν ἤθελε νὰ μειδιάσῃ ἢ νὰ δαγκάσῃ.

Ἐν ᾧ ὠμίλει ἀγγλιστὶ μετὰ τοῦ πατρός μου, ἔστρεφεν ἀνά πᾶσαν στιγμὴν τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς ἐμὲ· ἀλλ' ἄμα ἀπήντα τοὺς ἐμούς, ἔπαυε τοῦ νὰ μὲ παρατηρῇ.

Μετὰ τινῶν δὲ λεπτῶν συνδιάλεξιν ἔπαυσε τ' ἀγγλικά, καὶ τῷ ἀπέτεινε τὸν λόγον γαλλιστ' ὠμίλει δὲ τὴν γλῶσσαν ταύτην ἀριστα, καὶ σχεδὸν χωρὶς ξενικῆς προφορᾶς.

— Αὐτὸ εἶναι τὸ παιδίον, περὶ οὗ μοι ὠμίλησας; εἶπε πρὸς τὸν πατέρα μου, δεικνύων με διὰ τοῦ δακτύλου. Φαίνεται ὑγιής.

— Ἀποκρίσου λοιπὸν, μοι εἶπεν ὁ πατὴρ μου. — Εἶσαι καλὰ εἰς τὴν υγιάν σου; μὲ ἠρώτησεν ὁ κύριος.

— Μάλιστα, κύριε.

— Ποτὲ δὲν ἠσθένησας;

— Ἐπαθον στηθοκατάρρουν.

— Ἄ, ἄ! καὶ πῶς τοῦτο;

— Κοιμηθεὶς μίαν νύκτα εἰς τὴν χιόνα, ὅταν ἦτον φοβερὸν ψύχος. Ὁ κύριός μου, ὅστις ἦτον μετ' ἐμοῦ, ἀπέθανεν ἐκ τοῦ ψύχους, ἐγὼ δ' ἔπαθα τὸν στηθοκατάρρουν.

— Πρὸ πολλοῦ;

— Πρὸ τριῶν ἐτῶν.

— Καὶ ἔκτοτε δὲν ἠσθάνθης συνεπειὰς αὐτῆς τῆς ἀσθενείας;

— Ὅχι.

— Ἀδυναμίαν, καμάτους, ἰδρώτας τὴν νύκτα;

— Ὅχι, ποτέ. Ἀπαυδῶ μόνον ὅταν πολὺ περιπατῶ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν ἀσθενῶ.

— Καὶ ὑποφέρεις εὐκόλως τὸν κάματον;

— Εἶμαι ἠναγκασμένος.

Τότε ἐγεροθεὶς, ἦλθε πρὸς ἐμὲ, μοι ἔθλιψε τὸν βραχίονα, ἔθεσε τὴν χεῖρα εἰς τὴν καρδίαν μου, ἐπλησίασε τὴν κεφαλὴν του εἰς τὴν βράχιν καὶ εἰς τὸ στήθος μου, λέγων μοι ν' ἀναπνεύσω ἰσχυρῶς, ὡς ἂν εἶχον τρέξει· ἔπειτα μοι εἶπε νὰ βῆξω.

Ἀφ' οὗ δὲ τὰ ἔκαμα, μὲ ἠτένισεν ἐπὶ πολὺ κατὰ πρόσωπον, καὶ τότε μοι ἐπῆλθε κατὰ πρῶτον ὅτι ἠγχαριστέτο νὰ δαγκάνη, τόσον ἦτον φοβερὸν τὸ μειδιάμα του.

Χωρὶς ἄλλο νὰ μ' εἰπῇ, ἤρχισε πάλιν τὴν συνδιάλεξιν του μετὰ τοῦ πατρός μου, καὶ ἔπειτα, μετὰ τινα λεπτὰ ἐξῆλθον οἱ δύο ὁμοῦ, οὐχὶ διὰ τῆς θύρας τῆς ὁδοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς τοῦ ἀμαξῶνος.

Ὅταν ἔμεινα μόνος ἤρχισα νὰ σκέπτομαι τί ἐδῆλουν αἱ ἐρωτήσεις τοῦ κυρίου τούτου. Ἦθελε νὰ μὲ λάβῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του; Καὶ τότε λοιπὸν νὰ χωρισθῶ τοῦ Ματτία καὶ τοῦ Κάπη! Ἐπειτα δὲ καὶ ἀπόφασιν εἶχον νὰ μὴ γίνω οὐδενὸς ὑπηρετῆς, οὔτε τοῦ κυρίου τούτου, ὅστις δὲν μ' ἤρεσκεν, οὔτε οὐδενὸς ἄλλου, καὶ ἂν ἤθελε μοι ἀρέσει.

Μετὰ τινα καιρὸν ἐπέστρεψεν ὁ πατὴρ μου, καὶ μ' εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ, δὲν θὰ μὲ μετεχειρίζετο ὡς εἶχε κατ' ἀρχὰς σκοπὸν, καὶ ἐλεύθερος ἤμην, ἂν εἶχον ὄρεξιν, νὰ ὑπάγω νὰ περιπατήσω.

Δὲν εἶχον κάμμιν ὄρεξιν. Ἄλλὰ τί νὰ κάμω εἰς τὴν δυσάρεστον ἐκεῖνην οἰκίαν. Καλῆτερον πάλιν νὰ περιπατήσω, παρὰ νὰ μένω ἐκεῖ εἰς τὴν πληξίν.

Ἐπειδὴ ἔβραγεν, ἐπῆγα εἰς τὴν ἀμαξάν νὰ λάβω τὴν προβίαν μου. Ὅποια ὅμως ἡ ἐκπληξίς μου ὅταν εὑρον ἐκεῖ τὸν Ματτία. Ἡθέλησα νὰ τὸν ἐρωτήσω, ἀλλ' ἔθεσε τὴν χεῖρα εἰς τὸ στόμα μου, καὶ ταπεινῆ τῇ φωνῇ μοι εἶπεν

— Ὑπαγε καὶ ἀνοίξε τὴν θύραν τοῦ ἀμαξῶνος. Θὰ ἐξέλθω κρυφίως κατόπιν σου. Κάνεις δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἤμην εἰς τὴν ἀμαξάν.

Μόνον δ' ἀφ' οὗ ἐξήλθομεν εἰς τὸν δρόμον, συγκατένευσεν ὁ Ματτίας νὰ ὁμιλήσῃ.

— Ἠξεύρεις, μοι εἶπε, τίς ἦτον ὁ κύριος ὅστις ἦτον πρὸ ὀλίγου μετὰ τοῦ πατρός σου; Ὁ κ. Τζαίμς Μίλλιγαν, ὁ θεὸς τοῦ φίλου σου Ἀρθούρ. Ἀκίνητος ἔμεινα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ· ἀλλ' ἐκεῖνος λαβὼν με ἐκ τοῦ βραχίονος ἐξηκολούθησεν.

— Βαρυνόμενος νὰ περιφέρωμαι μόνος εἰς τὰς πληκτικὰς αὐτὰς ὁδοὺς, τὴν μονότονον κυριακὴν, ἐπέστρεψα νὰ κοιμηθῶ, καὶ ἐρρίφθην εἰς τὴν κλίνην μου, ἀλλὰ δὲν ἐκοιμήθην. Τότε ὁ πατὴρ σου εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀμαξῶνα μεθ' ἐνὸς κυρίου, καὶ ἤκουσα τὴν ὁμιλίαν των χωρὶς νὰ θέλω ν' ἀκροασθῶ. «Δυνατὸς ὡς βράχος, εἶπεν ὁ κύριος. Δέκα ἄλλοι θ' ἀπέθνησκον. Αὐτὸς εἶχε μόνον στηθοκατάρρουν». Τότε μοι ἐφάνη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σοῦ, καὶ ἐπρόσεξα. Ἄλλ' ἀμέσως ἠλλάξε τὸ ἀντικείμενον τῆς συνομιλίας. — «Πῶς εἶναι ὁ ἀνε-

φίος σας; ηρώτησεν ὁ πατήρ σου. — «Καλύτερα. Θὰ τὴν γλυτώσῃ καὶ τώρα. Πρὸ τριῶν μηνῶν ὅλοι οἱ ἰατροὶ τὸν κατεδίκαζον. Ἡ φιλάττη τοῦ μήτηρ καὶ πάλιν τὸν ἔσωσε διὰ τῶν φροντίδων της. Ἄ! καλὴ μήτηρ εἶναι ἡ κυρία Μίλλιγαν». Ἐννοεῖς ἂν ἀκούσας τ' ὄνομα τοῦτο ἔδωκα νέαν προσοχήν. — «Ἄν λοιπὸν ὁ ἀνεψιός σας εἶναι καλύτερα, ἀπήντησεν ὁ πατήρ σου, μάταιαι εἰσὶ πᾶσαι αἱ προφυλάξεις σας». — «Πρὸς τὸ παρὸν ἴσως, ἀπήντησεν ὁ κύριος. Ἄλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ ζήτῃ ὁ Ἀρθούρ. Θὰ ἦτον θαῦμα καὶ τὰ θαύματα δὲν εἶναι πλέον τοῦ κόσμου τούτου. Πρέπει τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ νὰ εἶμαι ἀσφαλὴς κατὰ νέων κινδύνων, καὶ ὁ μόνος κληρονόμος νὰ εἶμ' ἐγώ, ὁ Τζαίμς Μίλλιγαν». — «Μεῖναιτε ἡσυχος, ἀπεκρίθη ὁ πατήρ σου· οὕτω θὰ γίνῃ· σὰς τὸ ἐγγυῶμαι». — «Ἐλπίζω ἐπὶ σέ, εἶπεν ὁ κύριος. Ἐπειτα δ' ἐπρόσθεσε λέξεις τινὰς ἅς καλῶς δὲν ἐνόησα, καὶ σοὶ τὰς μεταφράζω περίπου, ἂν καὶ φαίνονται μὴ ἔχουσαι ἔνοιαν. «Τὴν στιγμήν ἐκείνην θὰ ἰδῶμεν τί ἔχομεν νὰ κάμωμεν». Ἐπειτα ἐξῆλθε.

Ἡ πρώτη μου ιδέα ὅταν ἤκουσα τὴν διήγησιν ταύτην ὑπῆρξε νὰ εἰσέλθω καὶ νὰ ζητήσω παρὰ τοῦ πατρὸς μου τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Μίλλιγαν, διὰ νὰ μάθω περὶ τοῦ Ἀρθούρ καὶ τῆς μητρὸς του· ἀλλὰ σχεδὸν ἀμέσως ἐνόησα ὅτι τοῦτα θὰ ἦτον ἀφροσύνη. Εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ δὲν ἔπρεπε νὰ ζητήσω παρ' ἀνθρώπου, ὅστις περιέμενεν ἀνυπομόνως τοῦ ἀνεψιοῦ τούτου τὸν θάνατον. Ἀρ' ἑτέρου δὲ δὲν ἦτον καὶ ἀπερίσκεπτον τὸ νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ κ. Μίλλιγαν ὅτι οἱ λόγοι τοῦ ἠκούσθησαν;

Ὁ Ἀρθούρ ἐξῆ, ἦτον καλύτερα· πρὸς τὸ παρὸν μοὶ ἤρκει ἡ χαρὰ τῆς εἰδήσεως ταύτης.

III'

Αἱ νύκτες τῶν Χριστουγέννων.

Ὁ Ἀρθούρ, ἡ κυρία Μίλλιγαν, ὁ Τζαίμς Μίλλιγαν, ἦσαν τούντεῦθεν τὰ διηνεκῆ ἀντικείμενα τῶν ὀμιλιῶν ἡμῶν.

Ποῦ ἦσαν ὁ Ἀρθούρ καὶ ἡ μήτηρ του; Ποῦ ἐδυνάμεθα νὰ τοὺς ζητήσωμεν, νὰ τοὺς εὐρωμεν;

Αἱ ἐπισκέψεις τοῦ κ. Τζ. Μίλλιγαν μᾶς ἐνέβαλον ἰδέαν καὶ μᾶς ἐνέπνευσαν σχέδιον, οὗ βεβαία μᾶς ἐφαίνετο ἡ ἐπιτυχία. Ἀρ' οὐ ὁ κ. Τζ. Μίλλιγαν ἦλθεν ἄπαξ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρυνθροῦ Λέοντος, μᾶς ἐφαίνετο σχεδὸν βέβαιον ὅτι θὰ ἐπανεέλθῃ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φοράν. Ἀρ' οὐ εἶχεν ὑποθέσεις μετὰ τοῦ πατρὸς μου! Τότε, ὅταν θ' ἀνεχώρει, ὁ Ματτίας, ὃν δὲν ἐγνώριζε, θὰ τὸν παρεκλούθει, καὶ οὕτω θὰ ἐμανθάνομεν τὴν κατοικίαν του. Τότε θὰ ἠρωτῶμεν ἐπιτηδείως τοὺς ὑπῆρέτας, καὶ ἴσως αὐτοὶ θὰ μᾶς ἔφερον καὶ εἰς τὸν Ἀρθούρ.

Διατί ὄχι; Αὐτὰ ὅλα δὲν ἐφαίνοντο ἀδύνατα εἰς τὴν φαντασίαν μας.

Τὸ καλὸν τοῦτο σχέδιον εἶχε τὸ πλεονέκτημα

ὅτι οὐχὶ μόνον θ' ἀνεύρισκον τὸν Ἀρθούρ εἰς δευρομένην στιγμήν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἔπαυε τὴν παρούσαν μου ἀγωνίαν.

Ἀπὸ τοῦ συμβάντος τοῦ Κάπη καὶ ἀπὸ τῆς ἀπαντήσεως τῆς μάνας Βαρβερίνας, ὁ Ματτίας δὲν ἔπαυεν ἐπαναλέγων μοὶ πάλιν καὶ πάλιν «Νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Γαλλίαν». Τὴν πρότασιν ταύτην καθ' ἑκάστην ὑπ' ἄλλην μορφήν μοὶ τὴν παρίστα, ἀλλὰ μοὶ τὴν ἐπαναλαμβάνανε πάντοτε τὴν ἰδίαν. Ἄλλ' εἰς αὐτὴν ἀντέταττον καὶ ἐγὼ ἀπάντησιν πάντοτε τὴν ἰδίαν· «Δὲν πρόκειται ν' ἀφήσω τὴν οἰκογένειάν μου». Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ καθήκοντος δὲν συννενοῦμεθα, καὶ αἱ συζητήσεις ἡμῶν ἦσαν ἀδιέξοδοι, διότι ἕκαστος ἡμῶν ἐνέμενεν εἰς τὸ φρόνημά του. «Πρέπει ν' ἀναχωρήσωμεν». — «Ὁρσίλω νὰ μείνω».

Ὅταν δ' εἰς τὸ αἰώνιον μου «ὄρσίλω νὰ μείνω» προσέθηκα· «διὰ νὰ εὐρω τὸν Ἀρθούρ», ὁ Ματτίας δὲν εἶχε τί ν' ἀπαντήσῃ. Δὲν ἠδύνατο νὰ θέλῃ τι ἐναντίον εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἀρθούρ. Δὲν ἔπρεπε νὰ μάθῃ ἡ κυρία Μίλλιγαν τὰς διαθέσεις τοῦ ἀνδραδέλου της;

Πολὺ νῆμον δὲν θὰ ἦτον νὰ περιμένωμεν τὸν κ. Τζαίμς Μίλλιγαν, ἂν ἐξηρχόμεθα καθ' ἑκάστην, ἀπὸ τῆς πρωῆς μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὡς ἐγίνετο ἀπ' ὅτου ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Λονδίνον. Ἄλλ' ἐπλησίαζεν ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν θὰ ἐπαίζομεν εἰς τὰς ὁδοὺς οὐχὶ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὴν νύκτα, διότι περὶ τὸ μεσονύκτιον ψάλλονται τῶν Χριστουγέννων τὰ νυκτέρια, ἢ τὰ κάλαντα, τῶν Ἀγγλῶν τὰ οὐαίτες (waits). Τότε θὰ ἐμένομεν τὴν ἡμέραν κατ' οἶκον, εἰς ἐξ ἡμῶν πάντοτε θὰ προσεῖχε, καὶ θὰ κατωρθοῦμεν νὰ ἰδῶμεν ἐρχόμενον τὸν θεῖον τοῦ Ἀρθούρ.

— Ἄν ἤξευρες πόσον ἐπιθυμῶ νὰ ἐπανεύρῃς τὴν κυρίαν Μίλλιγαν! μοὶ εἶπεν ὁ Ματτίας μίαν ἡμέραν.

— Καὶ διατί τοῦτο;

Μεθ' ἱκανὸν δισταγμὸν,

— Διότι εἶχε πολλὴν καλωσύνην πρὸς σέ, εἶπε.

Ἐπειτα δ' ἐπρόσθεσε·

— Καὶ ἴσως διότι θὰ συνετέλει εἰς τὸ νὰ εὐρῃς τοὺς γονεῖς σου.

— Ματτία!

— Δὲν θέλεις νὰ τὸ λέγω. Σὲ βεβαιῶ ὅτι δὲν πταίω ἐγώ, ἀλλὰ μοὶ εἶναι ἀδύνατον καὶ ἐπὶ στιγμήν νὰ δεχθῶ ὅτι εἶσαι τῆς οἰκογενείας τῶν Δρισκόλλ. Ἰδὲ ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς τῆς οἰκογενείας, καὶ ἰδὲ καὶ σὲ τὸν ἴδιον. Δὲν ὀμιλῶ μόνον περὶ τοῦ λινκαρίου τῆς κόμης των. Ἐγὼ εἶμι τὸ κίνημα τῆς χειρὸς τοῦ πάππου καὶ τὸ μείδιμά του; Σοὶ ἐπῆλθε ποτὲ ἡ ιδέα νὰ ἐξετάσῃς τὰ ὑφάσματα εἰς τὸ φῶς τοῦ λύχνου, ὡς ὁ κύριος Δρισκόλλ; Σοὶ συνέβη ποτὲ νὰ πλαγιασῇς μ' ἐκτεταμένης τὰς χεῖρας εἰς τὴν τράπεζαν; Ὡς ὁ Ἄλλεν καὶ ὁ Νεὶδ ἐδίδαζες ποτὲ εἰς τὸν Κάπην τὴν τέχνην νὰ φέρῃ κάλτας αἰτινες δὲν ἀπωλέ-

σθησαν; Ὅχι, χιλιάκις ὄχι. Ἐκαστος ἔχει τὸν χαρακτήρα τῆς οἰκογενείας του. Ἄν ἦσο εἰς ἐκ τῶν Δρισκόλλ, δὲν θὰ ἐδίσταζες ν' ἀποκτήσῃς μαλλίνας κάλτας ὅταν θὰ σ' ἔλειπον καὶ τὸ βαλάντιόν σου ἦτον κενόν, ὅπερ σοὶ συνέβη πολλάκις. Ὅταν ὁ Βιτάλης ἦτον εἰς τὴν φυλακὴν, τί ἐδωχθήσῃ; Νομίζεις ὅτι εἰς ἐκ τῶν Δρισκόλλ θὰ ἐκοιμάτο χωρὶς νὰ δειπνήσῃ; Ἄν δὲν ἦμην ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς μου, νομίζεις ὅτι θὰ ἐπαίζον εὐθύαυλον, πλαγίαυλον, βιολίον, ἢ ὅ,τι δήποτε ὄργανον χωρὶς νὰ τὸ μάθω ποτέ; Ὁ πατήρ μου ἦτον μουσικὸς, καὶ διὰ τοῦτο εἶμαι κ' ἐγώ. Φυσικώτατον! Σὺ ἐπίσης φυσικώτατον μοὶ φαίνεται νὰ εἶσαι κύριος εὐγενῆς, καὶ θὰ εἶσαι ὅταν ἀνεύρωμεν τὴν κυρίαν Μίλλιγαν.

— Ἀλλὰ πῶς τοῦτο;

— Ἐγὼ τὴν ἰδέαν μου.

— Δὲν μοὶ λέγεις αὐτὴν τὴν ἰδέαν σου;

— Ὡ! ὄχι.

— Διότι;

— Διότι εἶναι ἀνόητος...

— Λοιπὸν;

— Θὰ ἦτον ὅλιος διόλου ἀνόητος ἂν ἦτον ψευδής. Δὲν πρέπει νὰ συλλαμβάνωμεν χαρμοσύνης ἐλπίδας αἰτινες δὲν ἐπαληθεύουσι. Πρέπει νὰ μᾶς γίνῃ μάθημα ἡ πείρα τοῦ πρασίνου (green) προσρηγμένου εἰς τὸ ὠραῖον τοῦτο Βελνάλ. Πόσας ἐξαισίους πρασίνας πεδιάδας εἶδομεν κατὰ φαντασίαν, καὶ πράγματι αὐταὶ ἦσαν σεσηπῶτα τέλματα.

Πρακτικῶς δὲ δὲν ἐπέμεινα, διότι καὶ ἐγὼ εἶχον μίαν ἰδέαν.

Ἀληθές ὅτι ἦτον ἀόριστος, συγκεχυμένη, δειλὴ, ἀνοητοτέρα, ὡς ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν, ἀπ' ὅ,τι ἐδύνατο νὰ εἶναι ἡ τοῦ Ματτίας· ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν ἐτόλμων νὰ ἐπιμείνω νὰ μ' εἰπῇ τὴν ἐδικὴν του ὁ σύντροφός μου. Τί θ' ἀπήντων ἂν ἦτον ἡ ἰδία ἥτις ὡς ὄνειρον ἐπλανᾶτο πρὸ τοῦ πνεύματός μου; Ὅταν δὲν ἐτόλμων νὰ τῇ δώσω μορφήν ὁ ἴδιος καὶ ὑπόστασιν, θὰ εἶχαν τὸ θάρρος νὰ τὴν συζητήσω μετ' ἐκείνου;

Δὲν ἔμενεν ἄλλο, παρὰ νὰ προσμείνωμεν. Προσμείναιμεν.

Ἐν ᾧ δὲ προσμείνομεν, ἐξηκολουθοῦμεν τὰς πλανήσεις ἡμῶν διὰ τοῦ Λονδίνου, διότι δὲν ἤμεθα ἐκ τῶν προνομιοῦχων μουσικῶν ἐκείνων, αἰτινες καταλαμβάνουσι μίαν συνοικίαν, καὶ ἔχουσιν ἀκροατήριον αὐτοῖς ἰδίως ἀνήκον. ἤμεθα παιδιὰ, νεοελθόντες, καὶ δὲν ἐδυνάμεθα νὰ λάβωμεν κατοχήν, ἀλλ' ἠναγκαζόμεθα νὰ ὑποχωροῦμεν εἰς ἐκείνους, αἰτινες ἤξευρον νὰ ὑπερασπίζονται τὸ δικαίωμα τοῦ προκαταλαβόντος διὰ λόγων εἰς ἡμᾶς ἀνεφίκτων καὶ ἀκαταμαχῆτων.

Ποσάκις, κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν τῆς εἰσπράξεως, ἀπ' οὗ εἶχομεν παίζειν ὅ,τι καλύτερον ἤξευρομεν, ἠναγκαζόμεθα νὰ τραπῶμεν τάχιστα εἰς φυγὴν ἐνώπιον φοβεροῦ τινος Σκώτου, γυμνοκνή-

μιδος, φέροντος φουστανέλλαν, πλαῖδ ἢ ἐπτυγμένην χλαῖναν εἰς τὸν ὄμον, καὶ πτερωτὸν πιλίδιον, ὅστις διὰ τῶν ἤχων τοῦ ἀτακίου τοῦ μᾶς ἐξεδίωκε! Καὶ κατώρθου μὲν ὁ Ματτίας διὰ τοῦ εὐθυαύλου τοῦ νὰ κατασιγάσῃ πολλὰκις τὴν bagpipe, τὴν κἀϊδαν, ἀλλὰ κατὰ τῆς σύριγγος (riper), ἦτον ἀνίσχυρος.

Ὁμοίως δὲν ἤμεθα ἀξιόμαχοι καὶ κατὰ τῶν μελανοχρῶν μουσικῶν, αἰτινες διατρέχουσι τὰς ὁδοὺς, καὶ οὗς οἱ Ἀγγλοὶ καλοῦσι νιγριτίους μελωδοῦς (nigger melodists). Οὗτοι οἱ ψευδονιγριτίοι, γελοῖας φέροντες ἐνδυμασίας καὶ παραδόλους, φορέματα ἀπολήγοντα εἰς οὐρὰς ἀντακίου, καὶ περιλαίμια μέγιστα, εἰς ἃ ἐγκλείεται ἡ κεφαλή των, ὡς ἡ ἀνθοδέσμη εἰς τὸ περιβάλλον αὐτὴν χαρτίον, ἦσαν ἐτι μάλλον φόβητρα δι' ἡμᾶς παρ' ὅ,τι οἱ Βάρδοι ἐκείνοι ἢ βραψοδοὶ τῆς Σκωτίας. Ἄμα τοὺς ἐβλέπομεν ἐρχομένους, ἢ μόνον ἠκούομεν τὸ μᾶνισον, ὡς καλεῖται τὸ χορδῶτον ὄργανόν των, ὑπεχωροῦμεν μετὰ σεβασμοῦ, καὶ ἀπηρχόμεθα μακρὰν εἰς τινα συνοικίαν ὅπου ἠλπίζομεν νὰ μὴ ἀπαντήσωμεν ἄλλην των συνοδίαν, ἢ περιεμένομεν βλέποντές τους νὰ παύσωσι νὰ μᾶς ἐκκωφεύωσι.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ὅτε ἤμεθα οὕτω μεταξὺ τῶν ἀκουσίων των θεατῶν, εἶδον ἕνα ἐξ αὐτῶν, τὸν μάλλον ἀλλοκότως ἐνδεδυμένον, ἀπευθύνοντα νεύματα πρὸς τὸν Ματτίαν. Κατ' ἀρχὰς ὑπέλαβον ὅτι μᾶς περιέπαιζε, θέλων νὰ διασκεδάσῃ τοὺς ἀκροατὰς διὰ τινος γελοῖας σκηνῆς, ἥς ἡμεῖς θὰ ἤμεθα τὰ θύματα. Ἀλλὰ, πρὸς μεγάλην μου ἐκπληξιν, ὁ Ματτίας τῷ ἀπεκρίθη φιλικῶς.

— Τὸν γινώριζεις λοιπὸν; τὸν ἠρώτησα.

— Εἶναι ὁ Βόθ.

— Ποῖος Βόθ;

— Ὁ φίλος μου Βόθ, τοῦ ἵπποδρομίου Γασσότου, εἰς τῶν δύο γελωτοποιῶν περὶ ὧν σοὶ ὠμίλησα, ἐκεῖνος εἰς ὃν ὄρσίλω ὕσα ἀγγλικὰ ἠξέυρω.

— Δὲν τὸν εἶχες ἀναγνωρίσει;

— Πῶς; Εἰς τοῦ Γασσότου ἤλειφε τὸ πρόσωπόν του ἄλευρον· ἐδῶ τὸ ἀλείφει ἀσβόλην.

Ὅταν δ' ἐτελείωσεν ἡ παράστασις τῶν μελανῶν μελοποιῶν, ἦλθε πρὸς ἡμᾶς ὁ Βόθ, καὶ ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν προσωμίλησε τὸν Ματτίαν, εἶδον πόσον ὁ σύντροφός μου ἤξευρε νὰ ἐλκύῃ τὴν ἀγάπην. Ἀδελφός δὲν θὰ ἐξέπραξε περισσοτέραν χαρὰν διὰ τῆς φωνῆς καὶ τοῦ βλέμματός ἀπ' ὅ,τι ὁ ἀρχαῖος οὗτος γελωτοποιὸς, ὅστις μᾶς εἶπεν ὅτι, ἕνεκα τῆς δυσχερείας τῶν καιρῶν, ἠναγκασθήναι νὰ γίνῃ «περιπλανώμενος μουσικός». Ἄλλ' ἐβιάσθημεν τάχιος νὰ χωρισθῶμεν· ἐκεῖνος μὲν ὄρσιλε ν' ἀκολουθήσῃ τὸν θίασόν του, ἡμεῖς δὲ νὰ ὑπάγωμεν εἰς συνοικίαν τινὰ ὅπου ἐκεῖνος δὲν θὰ ἐπῆγαγεν· ὥστε οἱ δύο φίλοι ἀνέβαλον εἰς τὴν ἐπομένην κυριακὴν τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ διηγηθῶσιν ἀλλήλοις τὰ συμβάντα

των ἀφ' ὅτου εἶχον ἀποχωρισθῆ. Χάρις τῷ Ματτίᾳ βεβαίως, εὐηρεστήθη ὁ Βῆθ νὰ ἐπιδείξη καὶ πρὸς ἐμὲ συμπάθειάν τινα, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεκτίσαμεν φίλον ὄστις, διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν συμβουλῶν του, μᾶς κατέστησε τὸν βίον τοῦ Λονδίνου πολὺ εὐκολώτερον ἀφ' ὅ,τι μᾶς ἦν ἕως τότε. Ἠγάπησε δὲ πολὺ καὶ τὸν Κάπην, καὶ μᾶς ἔλεγεν ὅτι, ἂν εἶχε τοιοῦτο κυνάριον, ἡ τύχη του θὰ ἦτον ἐξησφαλισμένη. Πιλλάκις μᾶς ἐπρότεινε καὶ νὰ συνεταϊρισθῶμεν οἱ τρεῖς, δηλαδὴ οἱ τέσσαρες, ἐκεῖνος, ὁ Ματτίας, ὁ Κάπης καὶ ἐγώ. Ἄλλ' ἂν δὲν ἤθελον ν' ἀφήσω τὴν οἰκογένειάν μου καὶ νὰ ἐπιστρέψω εἰς Γαλλίαν, νὰ ἰδῶ τὴν Λίζαν, ἀκόμη ὀλιγώτερον ἤθελον νὰ τὴν ἐγκαταλείψω ὅπως παρακολουθῶ τὸν Βῆθ, περιφερόμενος εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Οὕτως ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Τότε, ἀντὶ ν' ἀναχωρῶμεν τὸ πρῶτ' ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος, ἀπηρχόμεθα πᾶσαν ἐσπέραν, περὶ τὰς ὀκτῶ ἢ ἐννέα, καὶ μεταβαίνομεν εἰς τὰς συνοικίας τῆς ἐκλογῆς μας.

Τὸ πρῶτον ἠρχίζομεν ἐκ τῶν σκουαίρις ἢ πλατειῶν, καὶ ἐκ τῶν ὁδῶν ὅπου εἶχον ἤδη παύσει αἱ ἄμαξαι διερχόμεναι, διότι ἀπῆρτετο σιωπῆ τις ὅπως ἡ μουσικὴ ἡμῶν συμφωνία εἰσδύουσα διὰ τῶν κλειστῶν θυρῶν, ἐξυπνᾷ τὰ παιδιὰ εἰς τὰς κλῖνας των, καὶ τοῖς ἀναγγέλλη τὰ Χριστούγεννα, τὴν εἰς πᾶσαν ἀγγλικὴν καρδίαν ἀγαπητὴν αὐτὴν ἑορτήν. Ἐπειτα δὲ, καθ' ὅσον προχωροῦσιν αἱ ὥραι τῆς νυκτὸς, κατηρχόμεθα πρὸς τὰς μεγάλας λεωφόρους. Αἱ τελευταῖαι ἄμαξαι, αἱ φέρουσαι τοὺς ἐκ τῶν θεάτρων ἐξερχομένους παρέρχονται, καίσχητικὴ ἡσυχία ἐπικρατεῖ, διαδεχομένη τῆς ἡμέρας τὸν ἐκκωφεύοντα θόρυβον. Τότε παιζόμεν τοὺς γλυκυτέρους ἡμῶν ἤχους, τοὺς περιπαθεστέρους, τοὺς ἔχοντας χαρακτῆρα μελαγχολικὸν καὶ θρησκευτικόν ἢ βάρβιτος τοῦ Ματτίᾳ κλαίει, ἡ ἐμὴ ἄρπα στεναίξει, καὶ ὅταν σιωπῶμεν πρὸς στιγμὴν εἰς ἀνάπαυσιν, ὁ ἄνεμος μᾶς φέρει ἀσπασμένους ἤχους μουσικῶν ἄλλων μεμακρυσμένων. Ἡ συμφωνία ἡμῶν ἐτελειώσε. «Κύριοι καὶ κυρίαί, καλὴν νύκτα σας, καὶ καλὰ Χριστούγεννα!»

Καὶ ἔπειτα ἀπερχόμεθα μακρότερα ν' ἀρχίσωμεν ἄλλην συμφωνίαν.

Λαμπρὸν πρᾶγμα πρέπει νὰ εἶναι ν' ἀκούη τις μουσικὴν τὴν νύκτα, ἐντὸς τῆς κλίνης του, εἰς τὰ πούπουλα καὶ εἰς θερμὰ πεπλώματα ἐγκεκορδωλημένος. Δι' ἡμᾶς ὅμως, εἰς τοὺς δρόμους, οὔτε πεπλώματα ὑπάρχουσιν οὔτε πούπουλα· ὠφείλομεν ὅμως νὰ παίζωμεν. Ἐνίοτε ὁ οὐρανὸς εἶναι ὡς βάρβαρος, καὶ μᾶς διαπερᾷ τῆς ὀμίχλης ἡ ὑγρασία· ἄλλοτε δ' εἶναι κυκνοῦς καὶ διάχυτος, καὶ ὁ κατάψυχρος βορρᾶς μᾶς παγώνει μέχρι τῶν ὀστέων. Γλυκὴς οὐρανὸς δι' ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει. Σκληρὰ ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς ἡ ἐποχὴ αὐτὴ τῶν Χριστουγέννων, καὶ ὅμως, ἐπὶ τρεῖς ἐβδομάδας, οὐδὲ μίαν νύκτα παρελείψαμεν νὰ ἐξέλθωμεν.

Ποσάκις, πρὶν κλεισθῶσι τὰ ἐργαστήρια ἐντελῶς, ἰστάμεθα ἐμπρὸς τῶν πτηνοπωλείων, τῶν ὀπωροπωλείων, τῶν παντοπωλείων, τῶν ζαχαροπωλείων. «ὦ! τί λαμπραὶ χῆνες καὶ τί παχέαι! τί μεγάλοι γαλλικοὶ κοῦρκοι! τί λευκαὶ ὄρνιθες! Ἴδου λόφοι μῆλων καὶ πορτοκαλλίων, σωροὶ κασάνων καὶ δαμασκῆνων! Τί καλὰ εἰς βρῶσιν αὐτὰ τὰ ζαχαρωτά!»

Πολλὰ θὰ ὑπάρξουν παιδιὰ εὐδαίμονα. Ἀρ' οὐ ἀπολαύσουσιν ὅλ' αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, θὰ ῥιφθῶσιν εἰς τῶν γονέων των τὰς ἀγκάλας.

Καὶ τὰ πτωχὰ ἡμεῖς, ἐν ᾧ διατρέχομεν τὰς ὁδοὺς, ἐβλέπομεν κατὰ φαντασίαν τὰς γλυκείας αὐτὰς οἰκογενειακὰς ἑορτὰς καὶ εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων καὶ εἰς τῶν πτωχῶν τὰς καλύβας.

Καλὰ Χριστούγεννα διὰ τοὺς ἔχοντας τίς νὰ τοὺς ἀγαπᾷ.

**Εἰς τὴν συνέχισιν.*

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Gaston Tissandier].

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ συστήματος τοῦ κόσμου.

Ὁ Τυχὼ-Βραχὲ ἐγεννήθη ἐν Κοροουστὸρπ τῆς Δανίας τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1546, δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κοπερνίκου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ὁθων Βραχὲ, καταγόμενος ἐξ ἀρχαίαις καὶ εὐγεννοῦς οἰκογενείας, εἶχε δέκα τέκνα.

Καίτοι ἀποστρεφόμενος τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα, ὁ Τυχὼ εἶχε προηρισθῆ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐθεώρουν ὡς τὸ μόνον ἄξιον εὐπατρίδου. Ἄλλ' ὅμως διὰ τῆς ἐπιβροχῆς τοῦ θεοῦ του ὁ νέος Τυχὼν διήνησε τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς καὶ ἐστάλη εἰς Κοπενάγην κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1559, ἐκεῖ δὲ ἡ πρὸς τὴν ἀστρονομίαν κλίσις αὐτοῦ ἀνεπτύχθη μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς ἔτους.

Ἐκλειψίς ἡλίου ἐμελλε νὰ συμβῆ τὴν 20 Ἀυγούστου 1560, ὁ δὲ Τυχὼν τοσοῦτον ἐξεπλάγη ἐπὶ τῇ ἀκριβεῖ, μετ' ἧς τὰ ἀστρολογικὰ ἡμερολόγια τῆς ἐποχῆς εἶχον προείπει τὰς διαφόρους περιστάσεις τοῦ φαινομένου, ὥστε ἀπεράσις νὰ γνωρίσῃ τὰ μυστήρια τῆς θαυμασίας ταύτης ἐπιστήμης.

Τῷ 1562 ἐστάλη εἰς Λειψίαν ἵνα ἐκμάθῃ τὰ νομικὰ, ἀλλ' ὁ οὐρανὸς εἴλκυε τὰ βλέμματα αὐτοῦ καὶ κατεγοήτευε τὸ πνεῦμά του μάλλον ἢ ἡ τοῦ νομοθέτου ἐπιστήμη.

Ὁ νέος σπουδαστὴς ἀφιερῶν ὅλας τῆς σχολῆς τὰς ὥρας ὡς καὶ τὰ γρήματα αὐτοῦ πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἀστρονομίας, εἰργάζετο ἄνευ τῆς βοήθειας διδασκάλου, μετὰ τσοαύτης δὲ ἐπιτηδεύτητος ἐποιεῖτο τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ, ὥστε καὶ τοῖς ἔχον ἐργαλεῖα ἀτελέστατα, ἐξήλεγξε κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1563 συμβῆσαν σύνοδον τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου σπουδαῖα σφάλματα εἰς τοὺς πίνακας τοῦ Κοπερνίκου καὶ εἰς τοὺς Ἀλφονσίους¹.

1. Ἄ λ φ ὄ ν σ ι ο ι π ῖ ν α κ ε ς. Πίνακες ἀστρονομί-

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θεοῦ του, περὶ τὸν Μάιον τοῦ 1565, ὁ Τυχὼ-Βραχὲ ἐπέστρεψεν εἰς Δανίαν, ἵνα παραλάβῃ τὴν κληρονομίαν του. Ἡ πρὸς τὴν ἀστρονομίαν κλίσις αὐτοῦ εἶχεν ἀπελπίσει τοὺς γονεῖς του καὶ τοὺς φίλους του, καθότι τὰ τοιαῦτα ἔργα ἐθεωροῦντο τότε ὡς ἀνάξια εὐγενῶν. Ὁ νέος ἀστρονόμος προσβληθεὶς ἐκ τῆς ὑποδοχῆς, ἧς ἔτυχε παρὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, κατέλιπε τὴν πατρίδα του, καὶ διαμείνας προσωρινῶς ἐν Βιττεμβέργῃ, διέτριψεν τὰ ἔτη 1566—1568 ἐν Ροστόκ, ἐπιμόνως ἐξακολουθῶν τὴν περὶ τὰ οὐράνια φαινόμενα μελέτην. Ἐκεῖ ἀπόλεσε μονομαχήσας τὴν βίαν αὐτοῦ, ἣν ἀντικατέστησε διὰ βινὸς τεχνητῆς ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κατασκευασμένης, ὡς λέγεται, μετὰ μεγίστης τέχνης, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐξ αὐτῆς προκύπτουσα δυσμορφία ὀλίγον ἦτο καταφανής.

Ἀπὸ Ροστόκ ὁ Τυχὼν μεταβαίνει εἰς Augsburg, ὅπου τῇ βοήθειᾳ τῶν ἀδελφῶν Hainzel κατασκευάζει λαμπρὸν γωνιόμετρον ἔχον ἀκτῖνα δεκατεσσάρων πήχεων. Τῷ 1571 ἐπανέρχεται εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ εὐρίσκει φίλον πρόθυμον τὸν θεῖόν του Steno Bille, ὅστις παρεχώρησεν αὐτῷ μέρος τῆς οἰκίας του, τὸ ὁποῖον μετέβαλεν εἰς ἀστεροσκοπεῖον. Κατὰ τὴν παρὰ τῷ θεῷ του διαμονὴν αὐτοῦ συνέβη ἐν τῶν σπουδαιωτάτων συμβάντων τοῦ βίου τοῦ σοφοῦ ἀστρονόμου, ἡ ἀνακάλυψις νέου ἀστέρος εἰς τὸν ἀστερισμὸν τῆς Κασσιόπης. Ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀστὴρ ἀνεράνη πιθανῶς εἰς τὸν οὐρανὸν περὶ τὴν 5 Νοεμβρίου, ἔμεινε δὲ ὄρατος ἐπὶ δέκα ἕξ μῆνας, αὐξάνων ταχέως κατὰ τὴν λαμπρότητα, οὕτως ὥστε τὸν δεῦτερον ἤδη μῆνα ἦτο λαμπρότερος τοῦ Διὸς καὶ ἐφαίνετο ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ. Ἡ λάμψις αὐτοῦ ἤλαττώθη ἔπειτα βαθμηδόν, ἔπαυσε δὲ νὰ ἦναι ὄρατος κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον τοῦ 1574.

Ὁ Τυχὼν ἐκίνησεν ἐκ νέου τὴν ἀγανάκτησιν τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ τῶν φίλων νυμφευθεὶς (1573) νέαν χωρικήν. Οὐδὲν ἦττον ἔτυχε τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Φρειδερίκου Β'. Ὁ γενναῖος οὗτος καὶ φιλόμουσος ἀναξ, παρεχώρησεν εἰς τὸν Τυχὼ-Βραχὲ ἐφ' ὅρου ζωῆς τὴν νῆσον Huen οὐ μακρὰν τῆς Κοπενάγης κειμένην.

Ἡ ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Σουὸνδ νῆσος Huen εἶναι σχεδὸν στρογγύλη, ἔχει δὲ ἐννέα χιλιομέτρων περίμετρον καὶ ὑψοῦται ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τοῦ κέντρου ἀποτελοῦντος ὄροπέδιον εὐροῦ καὶ ὀμαλόν. Ὁ βασιλεὺς ἀνήγειρον εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο μέγα ἀστεροσκοπεῖον, ἐφοδιασθὲν διὰ τῶν εἰς τὰς ἀστρονομικὰς ἐργασίας ἀναγκαίων ἐργαλείων καὶ περιέχον δωματῖα διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς ὑπρέτας τοῦ Βραχέ. Μέγας χῶρος περὶ τὸ ἀστεροσκοπεῖον περιτειχίσθη διὰ τείχους ὑψηλοῦ καὶ

καὶ συνταχθέντες τῇ 13ῃ ἑκατονταετηρίδῃ ἀπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς Πολέδης κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως τῆς Καστιλίας Ἀλφόνσου Ι', ὅστις διώρθωσεν αὐτοὺς ἰδίᾳ χειρὶ.

στεροῦ σχηματίζοντος τετράπλευρον, τοῦ ὁποῖου ἐκάστη γωνία ἀντεστοίχει πρὸς ἐν τῶν σημείων τοῦ ὀρίζοντος· τὸ κέντρον ἐκάστου τοίχου ἐξήρατο τῆς γραμμῆς ἐν εἰδεί ἡμικυκλίου. Εἰς τὴν βορείαν καὶ νοτίαν γωνίαν ἐκτίσθησαν πυργίσκοι, ὧν ὁ μὲν περιεῖχε τυπογραφεῖον, ὁ δ' ἕτερος οἰκήματα διὰ τοὺς ὑπρέτας. Τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο κατάστημα ὀνομάσθη Uranibourg (Ὀυρανὸς φρούριον), ἦτο δὲ λαμπρότατον μέγαρον, ἐν ᾧ ἡ πολυτέλεια συνεδύαζετο μετὰ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπιστήμης.

Τὸ μνημεῖον τοῦτο περιεῖχε μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκην, πρὸς δὲ καὶ ὑπόγειον, ἐν ᾧ ὑπῆρχον δεκατέσσαρες καίουσαι κλίμακες, καθότι ὁ Βραχὲ ἠσχολεῖτο καὶ περὶ ἀλχημικὰς ἐρεῖνας, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἐν τοῖς χωνευτηρίοις αὐτοῦ πλοῦτον, ὃν προετίθετο νὰ ἀφιερώσῃ εἰς τὰς ἀστρονομικὰς μελέτας.

Φρέαρ εἰκοσι ποδῶν βάθους διένειμε τὸ ὕδωρ εἰς ὅλον τὸ κτίριον διὰ μέσου σωλήνων. Ἐξω τοῦ περιβόλου ὑπῆρχε πρὸς βορρᾶν μὲν τεχνουργεῖον πρὸς κατασκευὴν τῶν ἐργαλείων, πρὸς μεσημβρίαν δὲ γεωπονικὸν κατάστημα.

Καίτοι τὸ ἀστεροσκοπεῖον ἦτο εὐρύχωρον, ὁ Βραχὲ δὲν ἠδυνήθη νὰ συναγάγῃ ἐν αὐτῷ πάντα τὰ ἀστρονομικὰ ἐργαλεῖα, ἔκτισε δὲ παράρτημα ἐπὶ λόφου κειμένου πρὸς νότον αὐτοῦ. Τὸ παράρτημα τοῦτο ὀνομασθὲν Sternberg (ὄρος τῶν ἀστέρων) συνεδέθη δι' ὑπογείου διόδου μετὰ τοῦ Uranibourg. Ἀμφότερα τὰ κτίρια ἦσαν κομψότατα ἅμα δὲ καὶ κανονικώτατα, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ εἰκονογραφίαι τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης. Ὁ βασιλεὺς ἐδαπάνησε 1,000,000 rixdalers (500,000 φράγκα), ὁ δὲ Τυχὼν προσέθηκεν, ὡς βεβαιοῦται, ἴσην ποσότητα χρημάτων. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αἱ δαπάναι αὐτοῦ εἶχον ἐπὶ τοσοῦτον ἐλαττώσει τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ περιουσίαν, ὥστε ὁ βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ πρὸς ἀποζημίωσιν σύνταξιν ἐτησίαν 2,000 rixdalers, πρὸς δὲ καὶ κτήματι ἐν Νορβηγίᾳ καὶ κανονικῶτον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Rothschild, ἀποφέρον 1,000 rixdalers κατ' ἔτος. Ἐὰν παραβάλωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀργυρίου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην πρὸς τὴν σημερινὴν, ἀναγκαζόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ἀπέδειξε πρὸς τὸν Βραχὲ ἀξιεπαινον γενναιοδωρίαν.

Ἡ λαμπρὰ συλλογὴ τῶν ἐργαλείων, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Τυχὼ-Βραχέ κατασκευάσθησαν, καὶ δι' ὧν ἐπροίμισε τὰ δύο αὐτοῦ ἀστεροσκοπεῖα, περιεῖχε συσκευὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐφευρεθείσας καὶ κατασκευασθείσας, ἦτο δὲ μοναδικὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην διὰ τε τὸ πλῆθος καὶ διὰ τὴν τελειότητα τῶν ἐργαλείων.

Ἡ λαμπρότης τοῦ ἀστεροσκοπεῖου Uranibourg ὡς καὶ ἡ φήμη τοῦ κατοικοῦντος αὐτὸ ἐπιστήμονος, εἴλκυε πλῆθος μαθητῶν ἐπιθυμούντων ν' ἀκούσωσι τὰ μαθήματα τοῦ σοφοῦ διδασκάλου.

Τινες ἐξ αὐτῶν διατηροῦντο δαπάναις τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας, ἄλλοι ἐστέλλοντο ὑπὸ διαφόρων πόλεων καὶ ἀκαδημιῶν, ἄλλους τέλος συνετήρει αὐτὸς ὁ Τυχὼ-Βραχέ. Ἄνδρες διάσημοι ἀδικοκῶπως ἐπεσκέπτοντο τὸν μέγαν ἀστρονόμον ἐκδηλοῦντες οὕτω τὸν σεβασμὸν αὐτῶν.

Ὁ Τυχὼ-Βραχέ ἤθελεν ἠσύχως διανύσει τὸν βίον του ἐν τῇ μεγαλοπρεπεί αὐτοῦ κατοικίᾳ, ἐὰν δὲν ἐπύρροτο ὁ θάνατος τοῦ γενναίου αὐτοῦ προστάτου, τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Β'.

Ἐνόσω ἐδασίλευεν ὁ Φρειδερίκος, οἱ ἀυλικὸι προσεποιούντο ἑκτακτον περὶ τὴν ἀστρονομίαν ζῆλον, ἀλλ' ἡ πρὸς τὸν Τυχὼ-Βραχέ γενναϊότης τοῦ βασιλέως ἐκίνησε τὸν φθόνον αὐτῶν. Καὶ κατὰ τὰ πρῶτα μὲν ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος ἐπέδειξαν ἀνοχήν τινα πρὸς τὸν ἀστρονόμον, ἀλλ' ὁ διάδοχος τοῦ Φρειδερίκου Χριστιανὸς Δ' εἰσακούσας τὰς εἰσηγήσεις τοῦ μίσους, ἐστέρησεν αἶφνης τὸν Τυχὼ-Βραχέ τῆς χορηγηθείσης αὐτῷ συντάξεως καὶ τοῦ κτήματός του. Ὁ ἀτυχὴς ἀστρονόμος ἔχων σύζυγον καὶ πέντε υἱοὺς καὶ τέσσαρας θυγατέρας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐργασίας του, ἀλλ' ὅμως ὑπέμεινε μέχρι τοῦ ἔτους τοῦ 1597, ὅτε μετέβη εἰς Κοπενάγην. Ἡ κατ' αὐτοῦ καταδρομὴ κατήντησεν εἰς προσωπικὴν ἐπίθεσιν ὑποκινήθεισαν ὑπὸ τοῦ ἀσπονδοτάτου αὐτοῦ ἐχθροῦ, τοῦ προέδρου τοῦ συμβουλίου Walchendorp. Εἰς τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Βραχέ ἐτραυματίσθη. Ὁ ἀστρονόμος περιλυπὸς ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν ταύτην, ἥτις ἐπεδαψίλευεν αὐτῷ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς ὑβρεῖς, ὡσεὶ ἠνώγει αὐτὴν ἡ δόξα τοῦ μεγίστου αὐτῆς πολίτου.

Εὐτυχῶς μετὰ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν πρώτων τῆς Εὐρώπης εἶχε πλείστους φίλους. Τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ κόμης τοῦ Rantzau, ὅστις προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Wandesbourg, ἑκαυλιν κειμένην πλησίον τοῦ Ἀμβούργου, ἐν ᾗ διέμενε. Ὁ ἀστρονόμος μετέβη λοιπὸν παρ' αὐτῷ μετὰ τῆς οἰκογενείας του περὶ τὰ τέλη τοῦ 1597· ἐκεῖ ἔγραψε τὴν *Astronomiae instauratae mechanica* (Μηχανικὴ τῆς ἀνακαινισθείσης ἀστρονομίας), περιγράφας καὶ παραστήσας διὰ ζωγραφημάτων τὰ ποικίλα αὐτοῦ ἐργαλεῖα καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὡς καὶ τὰ γημικά αὐτοῦ ἔργα. Ἀντίτυπον τοῦ συγγράμματος τοῦτου μετὰ καταλόγου χιλίων ἀστέρων ἐστάλη εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ῥοδόλφον Β', ἐνθερμον ζηλωτὴν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀστρονομίας. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἀπάντησε προσκαλὼν τὸν Τυχὼ-Βραχέ νὰ μεταβῇ εἰς Πράγαν, ὅπου ἤθελε τύχει ἀρίστης ὑποδοχῆς. Ὁ Τυχὼ-Βραχέ ἔφθασεν εἰς Πράγαν μετὰ τῆς οἰκογενείας του τῷ 1599, μετ' οὐ πολὺ δ' ἐστάλησαν αὐτῷ ἐκεῖ τὰ πλείστα τῶν ἐργαλείων του. Ἐτησίᾳ σύνταξις 3,000 couronnes ἐδόθη αὐτῷ, ὡς διακονὴ δὲ αὐτοῦ ὤρισθη τὸ Ῥέναν, ἐνθα κατώκησεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ τεθνεώτος φίλου αὐτοῦ

Κουρτίου, τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ ἀγοράσας ἐδώρησεν αὐτῷ. Περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ Κέπλερ εἰκοσιπενταετῆς ὢν συνέζησε καὶ συνεργάσθη μετὰ τοῦ Τυχὼ-Βραχέ, τῇ συστάσει τοῦ ὁποίου, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, διωρίσθη μαθηματικὸς τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ καίτοι ὁ Ῥοδόλφος Β' μετὰ τσαυτῆς προσηνέχθη γενναϊότητος, ὁ Τυχὼ-Βραχέ βαθέως αἰσθανόμενος τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγνωμοσύνην τῆς Δανίας, προσεδλήθη τὴν 13 Ὀκτωβρίου ὑπὸ ἀποπληξίας, ἧς αἱ συνέπειαι ὑπῆρξαν σοβαρώταται. Μεγίστη κατέλαθεν αὐτὸν ἀδυναμία, τὴν δὲ 24 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 54 ἐτῶν καὶ δέκα μηνῶν.

«Οὐδεὶς παρατηρητῆς, λέγει ὁ κ. Δαυὶδ Brewster, ὑπερβαίνει τὸν Τυχὼ-Βραχέ ὡς πρακτικὸν ἀστρονόμον, εἴτε ἐν τῷ παρελθόντι εἴτε ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Τὸ κάλλος καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐργαλείων του, ἡ δόξινος ἦν ἀπέδειξεν ἐφευρίσκων νέα ἐργαλεῖα ἢ τελειοποιῶν τὰ πρὸ αὐτοῦ γνωστά, ἢ περὶ τὸ παρατηρεῖν ἐπιτηδείους καὶ δραστηριότητας αὐτοῦ, παρέχουσιν εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τὰς παρατηρήσεις ἀξίαν, ἣν θέλουσιν ἐκτιμῆσαι οἱ μεταγενέστεροι».

Ὁ Τυχὼ-Βραχέ, καίτοι ἔχων ἀναμφισβήτητον ἀξίαν, εἶναι ὅμως κατώτερος τῶν ἰδρυτῶν τῆς ἀστρονομίας, οἵτινες συνέστησαν τὴν ἀληθῆ θεωρίαν τῶν οὐρανίων κινήσεων.

Ὁ Νεύτων ἀπ' ἐναντίας κατέχει μετὰ τῶν αὐτῶν τὴν πρώτην θέσιν. Ὡς εἶπεν ὁ διάσημος Lagrange, ὁ ἀμίμητος οὗτος ἀνὴρ «εἶναι ὁ λαμπρότερος καρπὸς τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας». Ἡ δόξα αὐτοῦ ὑπερβαίνει πάντα ἔπαινον· ἐνώπιον αὐτοῦ, λέγει ὁ Βολταῖρος, οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ αἰσθάνηται φθόνον.

Ἐμψυχούμενος ὑπὸ ἐκτάκτου μεγαλοφυΐας ὁ σάκις ἐπρόκειτο περὶ ἐργασίας καὶ περὶ ἀνακαλύψεων, ὁ Ἰσαὰκ Νεύτων εἶχεν ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ πάσας τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας. Ἦτο ἀνήσυχος καὶ εὐερέθιστος, ἐν δ' ἐνίοτε ἐταλαιπωρήθη, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς ἐκὺτὸν ἐφείλει τὰ παθήματά του.

Ὁ Ἰσαὰκ Νεύτων ἐγεννήθη τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1642 ἐν Woolstrop, ἐν τινι ἀγροκηπιῷ τοῦ Lincoln Shire, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἦτο δὲ τοσοῦτον ἀδύνατος, ὥστε ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ζῆσῃ. Ἐζῆσεν ὅμως καὶ ἔγινε μάλιστα εὐρωστον παιδίον, ἀφοῦ δὲ ἔμαθε ν' ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ γράφῃ ἐν τῷ σχολείῳ τοῦ χωρίου, ἐτέθη δωδεκαετῆς ὢν παρὰ τινι φαρμακοποιῷ, ὅπως ἀκούῃ τὰ μαθήματα τοῦ ἐν Grantham σχολείου. Μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν ἡ μήτηρ του μετακάλεσεν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ Νεύτων ὀλίγην εἶχε διάθεσιν διὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ. Ἐσκέπτετο δὲ ἀκαταπύστως ἢ ἀνεγίνωσκε πικραῖα βιβλία. «Θὰ γίνῃ ἐπιστήμων!», ἔλεγον οἱ γονεῖς του, ἀπεφάσισαν δὲ νὰ τὸν προπαρκασκευάσωσι διὰ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κανταβριγίας ἀποστέλλοντες αὐτὸν καὶ

πάλιν εἰς Grantham. Ὁ νέος Ἰσαὰκ εἶχε πράγματι ἑκτακτον ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ νοημοσύνην, καὶ ἐξέπληττε πάντας τοὺς περὶ αὐτὸν διὰ τῆς μεγίστης αὐτοῦ περὶ τὴν μηχανικὴν δεξιότητος. Ὁ παῖς κατασκευάζεν ἐπιμελῶς κατὰ τὰς παύσεις μύλους ἢ ὑδρορολόγια, ἢ ὑπερμεγέθεις ἀετοὺς ἢ ἐχάραττεν ἡλιωρολόγια ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς μητρικῆς οἰκίας.

Δεκαεννεαετῆς ὢν ὁ Ἰσαὰκ Νεύτων ἐγένετο δεκτικὸς ἐν Κανταβριγίᾳ, καὶ ἐπεδόθη μετ' ἄκρου ζήλου εἰς τὰ μαθηματικά, εὐθὺς δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου του κατώρθωσε τὰς τρεῖς μεγάλας ἀνακαλύψεις αὐτοῦ περὶ διαφορικὸν ὑπολογισμόν (*calcul des fluxions*), περὶ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ φωτὸς καὶ περὶ τῆς παγκοσμίου ἑλξεως. Ὁ νέος ἐπιστήμων εἶχε χαρακτῆρα ἰδιότροπον, ὢν δ' εἰς ἄκρον μετρίφρων ἀπεστρέφετο τὴν δημοσιότητα καὶ τοῦτο καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον. Ἐν ἡλικίᾳ εἰκοσι ἐτῶν ἐπεχείρησεν ἐν τῶν μεγίστων πειραμάτων τῆς φυσικῆς, τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ φωτὸς ἢ διὰ πρίσματος διόδου ἀκτίνος ἡλιακοῦ φωτὸς ἐδείξεν αὐτῷ, ὅτι ἡ ἀκτίς αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ ἐπτὰ ἀκτίνων διαφόρων, ἔχουσῶν διαθλαστικὸτητα ἄνισον. Ὁ Νεύτων συμπληρῶν τὴν ἀνάλυσιν διὰ τῆς συνθέσεως, κατώρθωσε νὰ συνενώσῃ τὰς ἐπτὰ ἀκτίνες διὰ νέας διαθλάσεως καὶ συνέστησεν οὕτω πάλιν τὸ λευκὸν φῶς. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη, ὅπως νέα οὐσα, μετέβαλεν ἐντελῶς τὴν διοπτρικὴν, καὶ ἔγινε κατόπιν ἡ βάσις τῆς ἀναλύσεως τοῦ φωτὸς, δι' ἧς γνωρίζομεν, ἐξετάζοντες φωτεινὴν ἀκτίναν, τὴν ἀληθῆ σύστασιν τῶν ἀστέρων.

Διακρίνας ἐπὶ τινὰ ἔτη ἐν Κανταβριγίᾳ, ὁ Νεύτων ἐπέστρεψεν εἰς τὸ μικρὸν αὐτοῦ κτήμα τοῦ Woolstrop, ἐνῶ δὲ ἐκάθητο ἐν τῷ κήπῳ του, εἶδε μῆλον, τὸ ὅποιον ἀποσπασθὲν ἀπὸ τοῦ δένδρου ἔπεσε κατὰ γῆς. Τὸ κοινότατον τοῦτου γεγονὸς ἔφερε τὰς σκέψεις αὐτοῦ εἰς τὴν συνήθη δόξιν. Ποία ἢ κεκρυμμένη αἰτία τῆς μυστηριώδους δυνάμεως, ἥτις κατακραννίζει πάντα τὰ σώματα πρὸς τὸ κέντρον τῆς ἡμετέρας γῆς; Ἡ δύναμις αὕτη, οἰκδηπότε καὶ ἂν ἢ ἡ φύσις αὐτῆς, ἔχει ἄρα γε ὄρια; Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν ὑψηλοτάτων ὀρέων, ἀλλ' ἤθελεν ἐνεργεῖ καὶ εἰς ὑψος δεκάκις, ἑκατοντάκις, χιλιάκις μεγαλιέτερον; Ἐπεκτείνεται ἄρα γε μέχρι τῆς σελήνης; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην παρατηρητῆς ἦττον ὀξυδερκέως ἤθελεν ἴσως ἀπαντήσῃ μετὰ φαινομένης βεβαιότητος, ὅτι ἡ σελήνη οὐδὲν ἔχουσα σήριγμα ἤθελε πέσει ἐπὶ τῆς γῆς, ἐὰν ἐδάρουν ἐπ' αὐτῆς, καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ ἡμέτερος τῆς ἐνεργείας κύκλος δὲν ἐπεκτείνεται μέχρις αὐτῆς. Ὁ Νεύτων ἐσκέφθη ἄλλως. Ἐκ καθημερινῆς πείρας γνωρίζομεν, ὅτι βλήμα ριπτόμενον ὀριζοντιῶς πίπτει εἰς ἀπόστασιν τοσοῦτον μείζονα, ὅσω μείζων εἴναι ἡ ταχύτης αὐτοῦ καὶ τὸ ὕψος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνεχώρησε. Τεθῶμεν διανοητικῶς εἰς τὸ ἀνώτα-

τον σημειὸν πύργου ἔχοντος ὕψος 90,000 λευγῶν, οἷα εἶναι ἡ ἀπόστασις τῆς σελήνης, ὅπως ρίψομεν τὸ βλήμα τοῦτο μετὰ ταχύτητος ἐνὸς τετάρτου λεύγας ἀνὰ δευτερόλεπτον (τοιαύτη περίπου ἡ ταχύτης τῆς σελήνης)· δὲν εἶναι πρόδηλον, ὅτι θὰ πέσῃ εἰς ἀπόστασιν μεγαλιέτεραν τῆς ἀκτίνος τῆς γῆς ἐχούσης 15 μόνον χιλιάδας λεύγας; Ἐπειδὴ ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ ἡ ταχύτης οὐδαμῶς ἐλαττοῦται, ἡ κίνησις ἔσται κάπως ὀριζοντιαία, ἢ δ' αὐτὴ βαρύτερη, ἥτις ἀναγκάζει λίθον νὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, κρατεῖ ἀπεναντίας τὴν σελήνην εἰς ἀπόστασιν σταθεράν, καὶ δὲν φέρεי ποτὲ αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σφαιρας, ἧς αἱ διαστάσεις εἶναι πρὸς τοῦτο μικραῖ.

Αἱ τοιαῦται θεωρίαι ἦσαν ἀρχὴ ἀποδείξεως. Ἡ ἀλήθεια εἶχεν εὐρεθῆ. Ἀλλ' ὁ Νεύτων μὴ δυνάμενος νὰ βεβαιώσῃ αὐτὴν μετ' ἀλανθάστου θετικότητος, ἔκρινεν ἀνάξιον ἑαυτοῦ νὰ δημοσιεύσῃ τι περὶ τούτου, πεποιθὼς ὅμως εἰς τὴν ἰδίαν δύναμιν ἐθεώρησε τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην ὡς τὴν ἐδραϊοτάτην βάσιν μνημείου, πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ὁποίου κατέτριψεν εἰκοσιν ὅλα ἔτη.

Τῷ 1669 ὁ Νεύτων διωρίσθη καθηγητῆς ἐν Κανταβριγίᾳ, τῷ δὲ 1672 μέλος τοῦ ἐν Λονδίῳ βασιλικῷ συλλόγου. Εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ συλλόγου τοῦτου ἔπεμψε τηλεσκόπιον ἐπινοηθὲν καὶ κατασκευασθὲν ὑπ' αὐτοῦ. Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο ὑπὲρ πάντα λόγον ἐθαυμάσθη. Τὸ γεγονὸς τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ φωτὸς, τὸ ὅποιον ὁ Νεύτων ἐγνωσποίησεν, ἐνεποίησε μεγίστην ἐντύπωσιν, ἀλλ' εὖρε καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας, τὸν Robert Hooke μετὰ τῶν ἄλλων, τοῦ ὁποίου αἱ ἀντιρρήσεις τοσοῦτον ἠρέθισαν τὸν μέγαν φυσικόν, ὥστε ὀλίγου δεῖν ἐγένοντο ἀφορμὴ νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐπιστήμην.

Κατὰ τὰ ἔτη 1684 καὶ 1685 ὁ Νεύτων ἐπεράτωσε τὸ περὶ ἀρχῶν (*Principes*) βιβλίον αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἐκτίθησι τοὺς νόμους τῆς παγκοσμίου ἑλξεως, καὶ ἐξηγεῖ πάντα τὰ μεγάλα φαινόμενα τοῦ συστήματος τοῦ κόσμου διὰ τῆς δυνάμεως ταύτης, ἥτις συνενεῖ ὡς διὰ μυστηριώδους τινὸς δεσμοῦ τὰ στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος. Πιστὸς εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ὁ Νεύτων οὐδὲν ἠθέλησε νὰ δημοσιεύσῃ· ἀλλὰ φίλοι τοῦ τινος καὶ ἰδίως ὁ Halley τοσοῦτον τὸν ἐπίεσαν, ὥστε ἐπὶ τέλους ὑπεχώρησε. Τὸ ἐν ἔτει 1687 δημοσιευθὲν σύγγραμμα αὐτοῦ ἐπέστρεψεν τὸν θαυμασμὸν, ἀλλὰ προσέκαλεσε συγχρόνως καὶ ἀντιρρήσεις, αἱ ὁποῖαι κατετάραξαν τὸν Νεύτωνα. Ὁ Leibnitz καὶ ὁ Huyghens ἀπέβριψαν μετὰ περιφρονήσεως τὴν θεωρίαν τῆς ἑλξεως, ἰδίως δὲ ὁ Leibnitz μετὰ δριμύτητος καταπολέμησε τὰς νέας ἰδέας.

Ὁ Νεύτων ἐπεδόθη καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὰς ἀνακαλύψεις, ἀλλ' αἱ λογομαχίαι τοσοῦτον εἶχον πικράνει αὐτὸν, ὥστε μετὰ τινὰ ἔτη ἐξεδήλωσεν ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ αὐτοῦ μελαγχολίαν καὶ ἀνησυχίαν νοσηματώδη καταν-

τήσαν μέχρι παραλογισμού. Ἐπί τινα ἔτη περὶ τὸ 1692 ὁ δαιμόσιος ἀνὴρ παρ' ὀλίγον ἐγένετο παράφρων. Πλείσται ἐπιστολαὶ αὐτοῦ μαρτυροῦσιν ἀληθῆ φρενοβλάβειαν. Ὁ ἀκάματος ἐπιστήμων ἦλθε κατ' ὀλίγον εἰς τὰς φρένας του, ἀλλ' οὐδεμίαν πλέον κατώρθωσεν ἀνακάλυψιν. Ἐδημοσίευσεν ὅμως ἔργα πρὸ ἐτῶν ἐκτελεσθέντα.

Κατὰ τὸ γῆρας αὐτοῦ ὁ Νεῦτων ἐζήτησεν εὐτυχίας. Οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ τὸν ἐθαύμασαν ὅσον καὶ οἱ μεταγενέστεροι.

Ὁ Ἰσαὰκ Νεῦτων ἀπέθανεν ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καίτοι δὲ τὰ παθήματα αὐτοῦ δὲν εἶναι τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ θεωρηθῆ ὡς μάρτυς τῆς ἐπιστήμης, διεξήλθουμεν ὅμως αὐτὰ ὡς παράδειγμα τῶν θλίψεων, αἵτινες μοιραίως πῶς συμπαρομαρτοῦσιν εἰς πάντα τὰ μεγάλα ἔργα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἄλλως εἴμεθα ἤδη μακρὰν τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαλιλαίου, τοῦ λοιποῦ δὲ ἡ ἀστρονομία, καταρτισθεῖσα ὑπὸ τῶν μεγάλων ἀνακαλυπτῶν τοῦ συστήματος τοῦ κόσμου, δὲν θέλει πλέον ἀναγράψαι μάρτυρας εἰς τὰς δέλτους αὐτῆς.

ΕΛΙΖΑ Σ. ΣΟΡΤΕΟΥ.

Τὸ ἐπόμενον χάριεν ποιημάτων τοῦ πολυκλαύστου Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου, ἀνέκδοτον ὄν, ἐκκοινοποιήθη ἡμῖν παρὰ τινος τῶν ἐν Λευκάδι συνδρομητῶν τῆς «Ἐστίας».

Σ. τ. Α.

ΑΦΙΕΡΩΣΙΣ

Τῇ προσφιλεστάτῃ Χαρικλείᾳ Σικελιανοῦ ἐπὶ τῇ προσφορᾷ τῶν ποιημάτων μου.

Ὅταν γεράση ὁ πλάτανος, καὶ τὰ χλωρὰ τὰ φύλλα
Τὴν ἀνοιξὶ δὲν κρύβουσι τὰ κούφια του τὰ ξύλα,
Κάθε διαβάτης ποῦ περνᾷ καὶ ποῦ θυμάται ἀκόμα
Τὸν ὄπνο ποῦ κοιμήθηκε στὸ ἄροσερὸ του χάμα,
Καὶ τὸ νεράκι πᾶγροπνο μὲ τὸ κελᾶδμά του
Χίλιας φοραὶ ἐγλύκανε τὸν πόνο ἴσ τὴν καρδιά του,
Κάθε διαβάτης ποῦ περνᾷ μὲ μάτι πικραμένο
Θωρεῖ τὸ γέρο γίγαντα, θωρεῖ τὸ στοιχειωμένο
Τὸ δένδρο του ἐτοιμᾶρόπο, καὶ σταματᾷ τὸ βῆμα
Νὰ πάρῃ ἀπὸ τῆ φλοῦδα του γιὰ ἐνθύμησι ἕνα τρίμμα.

Καὶ σὺ, Χαρικλεια, καὶ σὺ νὰ μὴ μὲ λησμονήσης
Ὅταν θὰ πέσω καταγῆς. Θυμήσου μὴν ἀφήσης
Αὐτὰ μου τ' ἀγριολούλουδα νὰ μαθαοῦν τὰ μαῦρα!
Γνωρίζεις πῶς τ' ἀγάπησα! Μὲς ἴσ τὴν καρδιά μου ταῦρα
Κ' ἐκεῖθε τὰ ξεβρίξωσα. Κρύψε τα σὲ μίαν ἄκρη
Καὶ δρόσιζέ τα τὰ φτωχὰ κάποτε μ' ἕνα δάκρυ
Ἢ μ' ἕνα σου χαμόγελο. Τότε κ' ἐκεῖνα ἐμπρός σου
Θὰ ζωντανεύσουσι, θὰ ξυπνοῦν μὲ τὸ χαιρετισμὸ σου,
Καὶ καθενὸς ἡ μυρωδιὰ θάναι γιὰ σὲ σημάδι
Ὅτι κ' ἐγὼ γιὰ νὰ σὲ ἴδω ἤλλα κρυφ' ἀπ' τὸν ἄδη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἡ κυρία Α* ἤτό ποτε ὠραία· ἀλλ' ἡ μὲν ὠραιότης αὐτῆ πρὸ πολλοῦ οἴχεται, παρέμειναν ὅμως αἱ ἀξιώσεις. Ὅπωςδὴποτε ἡ κυρία αὕτη εὐρίσκει πάντοτε θαυμαστάς.

— Ὅ,τι ἂν εἶπῃ τις, ἔλεγε τις τούτων, εἶνε πάντοτε ὑπὸ τινα ἔποψιν θεά!

— Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀρχαιότητος, ὑπέλαβέ τις.

* *

Κοῦφός τις κλειδοκυμβάλις ἔλεγε πρὸς τινα· Γνωρίζετε ὅτι ἡ εὐγένεια τῆς οἰκογενείας μου ἀνάγεται ἕως εἰς τοὺς χρόνους τῶν σταυροφοριῶν; Εἰς τῶν προγόνων μου συνώδευσε τὸν αυτοκράτορα Βαρβαρόσσαν.

— Εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον; ῥώτησεν ὑπολαβῶν ὁ ἄλλος.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Τετράκις ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ ἱερέως ζευγὸς τι ζητοῦν τὴν εὐλογίαν, ἀλλὰ τετράκις καὶ ὁ ἱερεὺς ἠρνήθη νὰ τοὺς εὐλογήσῃ, διότι ὁ μελλόνυμφος ἦτο πάντοτε μεθυσιμένος. Ἄ' Απορωῶ, εἶπε τὴν τετάρτην φορὰν ὁ ἱερεὺς πρὸς τὴν μνηστῆν, πῶς κόρη, τόσον κοσμίᾳ καὶ εὐπρεπῆς ὡς σεῖς, δὲν αἰσχύνεται νὰ προσέρχεται νὰ στεφανωθῆ μετ' ἀνδρὸς διατελοῦντος εἰς τοιαύτην κατάστασιν». Ἡ πτωχὴ κόρη, δακρυροῦσα, ἀπεκρίθη τότε, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως. — «Καὶ διατί, καλὴ μου κόρη;» — «Διότι, πάτερ μου, ὅταν δὲν εἶνε μεθυσιμένος, δὲν θέλει νὰ μὲ νυμφευθῆ».

Ἡ συνείδησις ὀμιλεῖ, τὸ συμφέρον κραυγάζει.

Οἱ αυτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐθεωροῦντο καὶ ὠνομάζοντο Ἄγιοι, θεῖοι (Divi), ἱεροὶ, καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς χρῆσιν αὐτῶν ἀντικείμενα· ὁ σταυλός των π. χ. (Sacris Stabulus), τὸ ἱματιοφυλάκιόν των κτλ. ἸΩΝΑΣ.

!!!!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * Εἰς τὸν κόσμον τόσῳ μᾶλλον «ἀρέσκειται» τις μὲ ὅσῳ πλειοτέραν ζωηρότητα ὀμιλεῖ, καὶ τόσῳ μᾶλλον «ἀρέσκει» μὲ ὅσῳ πλειοτέραν ὑπομονὴν ἀκούει.

* * Ἡ φιλοφροσύνη εἶνε νόμισμα, ὅπερ ὁ καταλλάσων κερδαίνει πάντοτε.

* * Ἀγαπᾷ τις πλειότερον τὴν ἐρωμένην, κάλλιον τὴν σύζυγον καὶ πάντοτε τὴν μητέρα.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Διὰ νὰ καθαρῆσαι παλαιὰν χαλκογραφίαν, ἦτοι ν' ἀφαιρέσῃς τὸ κίτρινον χροῶμά της, καὶ ἀναζωογονήσῃς τὰς γραμμὰς της, δύνασαι νὰ μεταχειρισθῆς τὸν ἀκόλουθον τρόπον· Εἰς δοχεῖον, ἔχον πυθμένα πλατὺν, ἐγχυσον κρᾶμα ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ὕδατος, εὐβαλὼν δ' εἰς αὐτὸ τὴν εἰκόνα, ἄφες τὴν νὰ διαδορῇ ἐπὶ τινα λεπτά, ἀκολούθως δ' ἀπόπλυνον αὐτὴν μὲ νερόν καθαρόν. Ἐὰν τὸ πρῶτον τοῦτο μόνοςυμα δὲν ἀρκέσῃ, κάμει καὶ δεῦτερον, ἐπαυξάνων τὴν δόσιν τοῦ λουτροῦ καὶ προσθέτων πλειότερον ὀξύ. Ἀκολούθως ἐξαπλώνεις τὴν εἰκόνα ἐπὶ στυπποχάρτου διὰ νὰ στεγνώσῃ, καὶ ἐφ' ὅσον διαρκεῖ τὸ στεγνώμα πιέζεις αὐτὴν οὕτως, ὥστε νὰ ἀπορῶγῃς τὴν ἐξόγκωσίν της.

ΑΘΗΝΗΣ, — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΥΡΙΝΝΗΣ ΠΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ».